

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра гуманітарних і соціальних дисциплін

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Сучасний регіоналізм: вітчизняна та зарубіжна практика»

Виконала: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Політологія
спеціальності 052 Політологія
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Скрипченко В. С.
Керівник: Некряч А. І.
Рецензент: Кочубей Л. О.

Полтава 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛІЗМУ	7
1.1. Поняття регіоналізм в суспільно-політичній думці	7
1.2. Регіоналізація : в контексті наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених	13
1.3. Глобалізація, регіоналізація, децентралізація – ключові тенденції в системі сучасних міжнародних відносин	20
РОЗДІЛ 2. РЕГІОНАЛІЗМ В УКРАЇНІ: СТАНОВЛЕННЯ, ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	30
2.1. Етапи становлення регіоналізму в Україні	30
2.2. Особливості політичного регіоналізму в контексті адміністративно-територіального поділу	37
2.3. Держава і регіони: шляхи взаємодії та координації зусиль в сучасних умовах державотворення	41
РОЗДІЛ 3. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА АЗІЙСЬКИЙ РЕГІОНАЛІЗМ ЯК РІЗНОВИДИ РЕГІОНАЛЬНИХ ПІДСИСТЕМ СВІТОВОЇ СИСТЕМИ	46
3.1 Європейський регіоналізм: політико-правові механізми функціонування	46
3.2. «Європа регіонів» як новий підхід в формуванні європейського цивілізаційного простору.....	56
3.3. Азійсько-Тихоокеанська модель регіоналізму: її сутність та особливість	64
ВИСНОВОК	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75

ВСТУП

Актуальність тематики дослідження. Регіоналізм по своїй природі виступає гарантом мирної діяльності, яка служить безпеці, успішному політичному, економічному, соціальному та культурному співробітництву. У багатьох випадках регіональні угоди сприяють ефективному пом'якшенню розбіжностей і ліквідації конфліктів. Суспільства, близькі одне до одного через специфічні території, краще й ефективніше співпрацюють для покращення якості життя, незважаючи на їхні відмінності, зокрема політичні та економічні.

Регіоналізм є важливим місцем управління та співпраці у сучасному світі. Окрім торговельних угод, воно охоплює питання розвитку, безпеки та політики. Деякі ініціативи досягли певного рівня «регіональності», що дає їм незалежність діяти і впливати на глобальну політику як автономні агенти. Таке розширення регіоналізму є важливим у двох основних аспектах. На глобальному рівні регіоналізм виникає з різних стратегій, які застосовують для посередництва, формування, отримання вигоди або захисту від процесів глобалізації. На національному рівні регіоналізм означає процес трансформації держави, коли коаліції акторів переносять управління певними питаннями за межі національного управління та політики. Регіоналізм став важливою формою політичного управління у сфері міжнародної політики. Тому для розуміння сучасного функціонування світу важливо дослідити взаємодію між регіонами, всередині регіонів, а також між регіонами та міжнародною системою.

Дана робота присвячена дослідженню важливості регіоналізму який росте на фоні процесів європейської інтеграції, що передбачають розробку спільних підходів до регіонального розвитку країн-учасниць, використання ефективних стратегій формування та впровадження регіональної політики на

національному та європейському рівнях. Це також пов'язано з глобальними тенденціями регіоналізації та їх впливами.

Також аналізується перспектива розвитку Азійсько-Тихоокеанського регіону, визначення причини та ролі США у становленні Азійсько-Тихоокеанського регіону як нового глобального геополітичного лідера. Розглянули основні аспекти поточного положення країн цього регіону в світовому контексті.

Метою роботи є розкрити сутність регіону, регіоналізму та регіоналізації. Визначити взаємозв'язок глобалізації, регіоналізації та децентралізації. Дослідити перспективи регіоналізму в Україні.

Згідно із поставленою метою можна визначити наступні **завдання**:

- зробити аналіз сучасних форм політичного регіоналізму, вивчаючи вітчизняні та зарубіжні практики;
- дослідити вплив регіоналізму на функціонування держав та на їхні міжнародні відносини;
- вивчити роль України в європейських регіональних організаціях та ініціативах і дослідити взаємодію з іншими європейськими країнами;
- з'ясувати особливості політичного регіоналізму України;
- проаналізувати еволюцію регіональної політики на рівні Європейського Союзу;
- розглянути політико-правові аспекти функціонування європейського регіоналізму;
- визначити особливості функціонування Азійсько-Тихоокеанського регіону.

Об'єкт дослідження – політичний регіоналізм в контексті наукових досліджень.

Предмет дослідження – досвід Європейської інтеграції та Азійсько-Тихоокеанського регіону у формуванні регіональної політики.

Методи дослідження були визначені відповідно до мети, завдань, об'єкту та предмету дослідження: загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування та узагальнення). Це дало змогу виокремити основні аспекти у формуванні регіональної політики.

Також був застосований історичний метод, що допоміг проаналізувати процес становлення та розвитку регіоналізму.

Сукупність порівняльних методів дозволило зіставити вітчизняні та зарубіжні практики.

Системний та структурно-функціональний методи допомогли розкрити характеристики, види, сильні та слабкі сторони регіоналізму,

Огляд використаних джерел. Було проаналізовано погляди таких зарубіжних науковців: А. Ачарья, М. Котера, Ф. Кінські, А. Макаричева, А. Марка, Ф. Содербаума, Ж. Стінбергена, М. Тело, Р. Фоке, Б. Хеттне, та Українські вчені: М. Пістун, О. Топчієв, О. Шаблій, Я. Олійник, Г. Балабанов, А. Голиков, І. Дудник, С. Іщук, С. Мохначук, В. Нудельман, М. Паламарчук, А. Степаненко, Д. Стеченко. Дослідники поглибилися в аналіз регіоналізму, розглядаючи його як явище з різних кутів: економічного, політичного, управлінського та соціального. Цей комплексний підхід дозволив визначити регіоналізм як надзвичайно складне явище, вплив якого розповсюджується як на функціонування країни на міжнародній арені, так і на її внутрішню політику.

Практична значущість дослідження полягає у тому, що воно пояснює загальновживані терміни в цій галузі, такі як регіон, регіоналізм та регіоналізація, а також окреслює їх історичний контекст. Робота аналізує минулі теоретичні підходи, які були висунуті протягом останніх декілька десятиріч років, і висвітлюючи теми що хвилювали науковців. Тут спрямовується увага на теперішнє та майбутнє регіоналізму, представляючи орієнтовний порядок денний для досліджень, де такі питання, як регіоналізм і мир, мікрорегіоналізм, внутрішні та зовнішні регіональні механізми, внесок

Європи у зміцненні регіоналізму, а також роль США у формування Азійсько-Тихоокеанського регіону.

Апробація результатів дослідження. Виступ на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Політичні трансформації сучасного суспільства» із статтею «Порядок формування представницьких органів місцевого самоврядування у Швеції».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг: 80 сторінок, із них: основний текст – 72 ст., список використаних джерел – 6 ст.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛІЗМУ

1.1. Поняття регіоналізм в суспільно-політичній думці

Регіоналізм — це ідея про те, що політична влада та вплив посилюються в певних географічних регіонах завдяки єдності національних держав, відомих як «блоки». Їх об'єднують спільні цілі, стимули, інтереси та цілі.

Регіоналізм — це форма співпраці, заснована на територіальних умовах. Він включений до правових принципів як Організації Об'єднаних Націй, так і до Європейського Союзу. Регіоналізм покликаний підтримувати мирну діяльність, яка слугує безпеці, успішному політичному, економічному, соціальному та культурному співробітництву. У багатьох випадках регіональні угоди сприяють ефективному усуненню конфліктів. Суспільства, які є близькими одне до одного, завдяки суміжним територіям, краще та ефективніше співпрацюють задля покращення якості життя, незважаючи на свої відмінності, в тому числі політичні та економічні.

Основною причиною зростання регіоналізму є результат зростаючої взаємопов'язаності світу. Останнім часом ми спостерігаємо проблеми, які потребують зусиль у всьому світі, і з цієї причини деякі країни обирають співпрацю, створюючи такі інституції, як Європейський Союз. Це призводить до зростання регіоналізму [35, с. 14].

Можна сказати, що регіоналізм виник після закінчення Другої світової війни та під час холодної війни з метою досягнення економічної стабільності, підвищення регіональної стабільності та посилення політичного впливу.

Під час холодної війни існувало не кілька блоків, а два окремих блоки. Це посилило партнерство між національними державами та посилило глобалізацію.

Характеристики регіоналізму:

Економічна.

Ця форма регіоналізму фокусується на економічних і фінансових аспектах, які називаються торговими блоками. Торгові блоки зазвичай утворюють угоди про вільну торгівлю, за якими держави погоджуються зменшити або навіть скасувати податки, тарифи та ембарго, щоб збільшити торгівлю між державами та допомогти зміцнити їхню економіку. Прикладом може слугувати Всеосяжна та прогресивна угода про транстихоокеанське партнерство (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (CPTPP)) – це торгова угода між Австралією, Брунеєм, Канадою, Чилі, Японією, Малайзією, Мексикою, Новою Зеландією, Перу, Сінгапуром і В'єтнамом, яка націлена на зміцнення торгівельних відносин шляхом зниження чи навіть скасування тарифів, а також створення більших можливостей для бізнесу [39].

Безпека.

Ця форма регіоналізму зосереджена на мирі та безпеці. «Саме поняття регіональної безпеки має давню традицію в міжнародних відносинах і розуміється як ефективно здійснюваний захист системи взаємовідносин між країнами регіону від загроз нестабільності, криз, збройних конфліктів і регіональних воєн» [53]. Досить часто безпека на регіональному рівні будується на основі союзу, що діє в межах певного регіону, а «регіональні інститути безпеки часто, але не завжди, створюються на основі географічних кордонів регіону, на стику функціонального співробітництва» [53]. Регіоналізм безпеки можна побачити в спробах збільшити кількість союзників, щоб уникнути війни та об'єднатися проти спільного ворога. Основними загрозами в цій сфері вважаються: можливість виникнення війн, розповсюдження зброї масового знищення, міжнародний тероризм, організована злочинність, неконтрольована міграція, соціальна напруженість, екологічні катастрофи або ж демографічні загрози, які пов'язані з низьким приростом і старінням населення. Це вважалося причиною створення Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), щоб об'єднатися проти

зростання комунізму в Південно-Східній Азії та створення Організації Північноатлантичного договору (НАТО), для того, щоб обмежити розширення впливу Радянського Союзу, запобігти виникненню націоналістичного мілітаризму в Європі та підтримати європейську політичну об'єднаність.

Політична.

Ця форма регіоналізму зосереджується на спільних цілях національних держав, а також працює над різними проблемами, з якими може зіткнутися будь-яка держава. Це можна розглядати як більш глибоку форму регіоналізації, оскільки вони мають тенденцію до спільної культури та цінностей. Політичний регіоналізм зазвичай має довгострокові плани заохочення більшої інтеграції між регіональними національними державами.

Це можна побачити на прикладі Африканського союзу (АС) і Ліги арабських держав, створення яких мало служити меті політичного регіоналізму.

Загалом можна стверджувати, що всі три форми регіоналізму взаємопов'язані та накладаються один на одного, і хоча деякі інституції формуються з однією метою, вони також можуть прогресувати в інші. Це можна побачити в ЄС, який розробив політику, яка охоплює економіку, безпеку та політику.

Група країн географічного регіону, які поділяють схожі політичні цілі Європейський Союз має єдиний ринок, це означає, що більшість торговельних бар'єрів усунуто, що вигідно громадянам держав, вони мають нижчі витрати та різноманітність вибору.

Наприклад, Європейський Союз має набір стандартів для фармацевтичного виробництва, тому ліки можна легко транспортувати в межах блоку-члена. Крім того, Європейський Союз також створив набір країн із «білого списку», таких як Японія та Австралія, де для імпорту ліків потрібно менше документів. Це сприяє глобалізації, оскільки ці країни легко доступні для імпорту та експорту ліків з меншими обмеженнями.

Крім того, регіональне економічне процвітання є центральною метою регіоналізму, і тому це може означати, що регіональні блоки віддають пріоритет власним економікам перед взаємопов'язаною глобальною торгівлею. Така тенденція перешкоджає ширшому співробітництву між державами, а натомість розколює світ на різні сфери економічної співпраці.

Таблиця 1.1

Переваги регіоналізму	Недоліки регіоналізму
Посилення регіоналізму допомагає легко керувати державами та дає право меншим політично помітним державам.	Взаємозв'язок між державами може стирати межі між культурною, політичною та економічною ідентичністю та суверенітетом національних держав.
Заохочення регіонального уряду до співпраці та об'єднання ресурсів, ефективніше підходити до викликів. Особливо це стосується великих глобальних проблем.	Незважаючи на те, що регіональні організації представляють багато національних держав, у них можуть домінувати найбільші та найбагатші країни регіону.
Співпраця між державами регіону може підвищити економічне процвітання або підвищити політичну стабільність і безпеку регіону.	Незважаючи на приналежність до регіональних блоків, національні держави можуть не погоджуватися щодо ключових політичних, економічних і культурних рішень. Це може призвести до тупикових ситуацій і бездіяльності.
Може надати громадянам такі переваги, як свобода регіонального пересування або доступ до дешевших товарів і послуг.	

Багатоаспектність і різноманіття регіонального явища в Європі та світі призвели до виникнення широкого спектру теорій та підходів до регіоналізму. Наприклад, у збірнику «Теорії нового регіоналізму» під редакцією Зддербаума і Шоу висвітлені різні варіанти інституціоналізму, теорія комплексу безпеки, а також конструктивістські, критичні та «нові регіоналістські» підходи, такі як підхід світового порядку, підхід нового регіоналізму і підхід розбудови регіону [59, с. 97-105]. У книзі Менсфілда і Мілнера «Політична економія

регіоналізму» розглядаються різноманітні неореалістичні та неоліберальні інституційні теорії, нові теорії торгівлі та новий інституціоналізм [54, с. 84]. Порівняльна регіональна інтеграція Лорсена виокремлює різні підходи, включаючи управлінські, силові, конструктивістські, неофункціоналістські та історичні інституційні теорії та перспективи. Деякі вчені є сучасними представниками багатогранної європейської теорії інтеграції, де на передній план висувають різні теоретичні підходи. Серед них можна виділити федералізм, неофункціоналізм, ліберальний міжурядовий підхід, багаторівневе управління, політичні мережі, нові інституціоналізми, соціальний конструктивізм, інтеграцію через право, дискурсивні підходи та кінцеві перспективи. Потрібно відзначити важливий внесок вчених, таких як Амітав Ачарія та Пітер Катценштайн, які відіграли ключову роль у розвитку теорії регіоналізму, зокрема в азійському контексті, де їхні дослідження стали інноваційними. Не всі роботи в галузі нового регіоналізму мають аналогічний характер і спрямованість. З кінця 1990-х років спостерігається збільшений інтерес до порівняльних (переважно емпіричних) досліджень, і порівняльний аналіз визнано однією з ключових тенденцій у сучасних дослідженнях регіоналізму. Однак, незважаючи на цей зріст інтересу до порівняльних досліджень, існують менш систематичні обговорення, пов'язані з більш загальними концептуальними, теоретичними та методологічними аспектами, з якими стикаються дослідники у цій галузі.

У галузі вивчення регіоналізму спостерігається помітна тенденція до переваги європейської інтеграції, що відображається як у теорії, так і практиці. Навіть при тому, що фахівці регіоналізму часто розглядають свій власний регіон як «особливий» чи «унікальний», ці регіональні ініціативи часто аналізуються в контексті європейської інтеграції, будь то неявно чи відкрито. Ця європоцентрична нахилена у порівняльному дослідженні регіоналізму та теоретичному аспекті вже протягом багатьох десятиліть є проблематичною. Навіть у випадку «класичних неофункціоналістів», які були обізнані з

європоцентризмом, вони переважно шукали «фонові умови», «функціональні еквіваленти» та «побічні ефекти» в Європі, щоб застосовувати їх як основу для узагальнень стосовно регіональної інтеграції в інших частинах світу. Це призвело до складнощів у визначенні та порівнянні понять, що відповідають «регіональній інтеграції».

Область вивчення регіоналізму залишається сильно впливовою імплікацією теорії та практики європейської інтеграції, і це стає ключовою складовою «проблеми порівняння» у цій науковій галузі. Існують принаймні два загальні підходи до порівняльного аналізу в рамках теорії регіоналізму, кожен з яких розглядає питання теорії і практики європейської інтеграції з різних точок зору. По-перше, один напрямок думки акцентується на європоцентричних загальних положеннях та тенденціях. Цей напрямок, особливо в контексті міжурядових і ліберально-інституційних досліджень, надає велику вагу європейським узагальненням. В таких дослідженнях активно вивчаються відмінності від «стандартного» європейського регіоналізму та описуються інші режими регіоналізму, які, за необхідності, характеризуються як більш «вільні» або «неформальні» (наприклад, в Азії) або навіть «слабкі» (наприклад, в Африці). Важливим є той факт, що в таких дослідженнях, європейський досвід стає базовим фреймворком для розуміння і порівняння інших аспектів світового регіоналізму. Другий підхід дозволяє менше ваги порівняльному аналізу та європоцентричним теоріям. Він визнає важливість проведення порівняльних досліджень, але більше схильний до альтернативних теоретичних ракурсів. В такому підході регіоналізм не обов'язково розглядається через європейську лінзу, і це дозволяє більш ретельно вивчати специфічність регіональних ініціатив в різних частинах світу. Ця дилема є обставиною для розвитку більш справжнього порівняльного регіоналізму. Важливо підкреслити, що природа регіонального дослідження і його розуміння визначається, насамперед, тим, які культурні та

теоретичні фрейми використовуються для аналізу регіоналізму [37, с. 374-381].

Отже, регіоналізм сьогодні має все більш глобальне охоплення. Але незважаючи на те, що до неї долучається все більше учасників і вона охоплює нові проблемні сфери, вона не є заміником держав чи глобальних інституцій. Скоріше її слід розглядати як частину гібридної багатосторонньої системи.

1.2. Регіоналізація : в контексті наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених

Визначити поняття «регіону» це доволі важка задача, оскільки дане поняття може мати різні територіальні конфігурації. Проте, важливо розрізняти кілька основних аспектів регіональної організації. По-перше, існує субдержавний регіоналізм, який зазвичай досліджується географами, планувальниками, соціологами, політологами та істориками. Цей вид регіоналізму охоплює територіальні поділу в рамках держави. По-друге, існують наддержавні регіони, які вивчаються географами, а також в міжнародних відносинах і стратегічних дослідженнях. Ці регіони зазвичай охоплюють кілька держав і можуть бути об'єднані спільними інтересами або цілями. По-третє, існує поняття транснаціонального регіону, яке охоплює території, що перетинають кордони держав, включаючи частину та більше ніж одну політичну спільноту. Зазначені підходи до визначення регіону розглядаються в контексті національної держави, яка залишається авторитетним визначником територіальних кордонів. Важливо також враховувати, що в різних контекстах термін «національна держава» може мати різні значення, включаючи суверенну державу, де держава і нація збігаються, а також державу з багатьма націями, де ці поняття можуть розглядатися окремо.

Французький соціолог Б. Пош визначив поняття «регіон» як протиставлення національній державі, роль якої зростала, в тому, вона поступово, але впевнено утверджувалася як абсолютний гегемон [57].

Г. Маккіндер розглянув поняття «регіон» з точки зору фізико-географічних особливостей: «регіон – це географічний термін для опису такого типу навколишнього середовища, у якому географічні елементи поєднання один з одним визначеними і постійними відносинами; регіон – це зона, яка характеризується однорідністю домінуючих фізичних умов і способу життя; регіон – це комплекс, що складається із землі, повітря, флори, фауни та населення, які можуть розглядатися в їх особливих відносинах один з одним і становлять разом визначену характерну частину поверхні землі» [17].

На противагу, німецький дослідник Р. Хребек зазначив, що регіон окрім фізико-географічних особливостей має володіти культурною, етнічною та релігійною ідентичністю; мати спільну історію та відчувати політичну єдність та мати щось, що буде відрізняти від інших регіонів.

Філософське трактування асоціюється із особливим світом, яке характеризується власною ментальністю, традиціями, способом мислення, світоглядом і сприйняттям. Історичне ж визначення вказує на втрачену ідентичність регіону. Геополітика розкриває регіон як такий, що формується завдяки геополітичній різноманітності різних політичних сил, рухів та центрів впливу, і зазвичай включає в себе країни, які мають більше спільних зв'язків одна з одною, ніж з іншими державами. З точки зору адміністративно-територіального устрою регіон розуміється як адміністративної одиниці, статус якої визначений у законодавстві.

Системний підхід запропонував М. П. Комаров. Він визначив, що: «регіон – це територія (акваторія), виділена за сукупністю певних ознак чи явищ; таксономічна одиниця в певній системі територіального поділу» [7]. Також варто звернути увагу на підхід до розуміння регіону як до регіональної соціально-економічної системи, керуючись концепцією регіонального

розвитку, яка опирається на поняття соціальних пріоритетів, сталості і рівноваги, можна визначити регіональну соціально-економічну систему як спільну динамічну взаємодію між географічним середовищем, господарством та населенням в рамках певних квот, спрямовану на забезпечення розвитку самої системи і включених у неї громад.

Проблематиці дослідження також приділили увагу юристи. Основуючись не на абстрактних моделях і теоретичних концепціях, а використовуючи традиційний метод аналізу діючих законодавчих актів, що регулюють адміністративно-політичний устрій держави, особливу увагу було приділено трьом основним типам регіонів:

1. Регіон як форма децентралізації: цей тип регіонів ілюструється прикладом французьких регіонів з 50-70-х років, які обмежувались функцією підготовки та реалізації державної економічної політики.

2. Адміністративний регіон: це територіальна одиниця, якій надана адміністративна автономія, але не законодавча. Прикладом може слугувати Україна.

3. Політичний регіон: цим терміном позначають територіальні громади, які мають власні законодавчі повноваження, як це має місце, наприклад, в Бельгії, Іспанії або Італії [61, с. 56-57].

Дослідник регіоналізму Дж. Луфлін із Уельсу висунув концепцію поділу регіонів на чотири основних типи:

1. Економічні регіони: території, які можна ідентифікувати на основі конкретних економічних характеристик та критеріїв.

2. Історичні/етнічні регіони: території, які визначаються наявністю людських спільнот зі спільною історією та культурними/лінгвістичними особливостями, відмінними від домінуючої культури національної держави.

3. Адміністративні регіони: території, які використовуються для реалізації певної політики чи збору даних.

4. Політичні регіони: території, що відрізняються наявністю демократично обраної ради або асамблеї, які формують самостійну виконавчу владу і, в результаті, можуть діяти як незалежні політичні суб'єкти [52].

Японський вчений К. Охмає визначає регіональні держави, не як політичну, а як сталу, природну економічну одиницю, яке представляє собою потужний каталізатор розвитку, що є орієнтованим на глобальну економіку. Межі регіонів не завжди співпадають із встановленим адміністративним поділом. Тому можна виділити регіони на підставі таких факторів, як достатня площа для успішної економічної діяльності, наявність відповідної кількості мешканців, які мають спільний інтерес як споживачі, а найголовніше – на основі їхнього економічного потенціалу. Зокрема, через посилену глобалізацію регіони стають ключовими учасниками світової економічної системи та серйозними суперниками для національних держав, що, за думкою Охмає, перебувають у глибокій кризі вже протягом деякого часу.

Друга світова війна та її наслідки зруйнували старий європейський порядок і грубо розділили світ на дві конкуруючі сфери, де нові наддержави змагалися за вплив. Регіон як одиниця аналізу став важливим не лише в контексті холодної війни, але й дедалі більше в результаті зростаючої впевненості та самосвідомості самих регіонів. «Однією з реалій післявоєнної світової політики, – пише Стенлі Хоффман, – був поділ величезної та неоднорідної міжнародної системи на підсистеми, в яких моделі співпраці та способи контролю конфліктів або більш інтенсивні, або менш невловимі, ніж у глобальній системі» [49].

Поняття регіоналізму зустрічається в попередній версії статуту Організації Об'єднаних Націй, розроблений в Дамбартон-Оксі у 1944 році, що передбачала «існування регіональних органів для вирішення питань миру і безпеки не повинно виключатись», а подальші вимоги держав, «які вже зробили значні інвестиції в такі організації, як Міжамериканська система, Співдружність націй і Ліга арабських держав», означали, що Хартія

підкреслила роль регіональних органів як «першої інстанції у вирішенні суперечок між їхніми членами» [38, с. 42].

Алан Вінтерс детально обговорює концепцію ефективних багатосторонніх відносин, але сприймає його протилежність – регіоналізм, майже як належне. Для нього регіоналізм – це «будь-яка політика, спрямована на зменшення торговельних бар'єрів між окремими країнами, незалежно від того чи є ці країни фактично суміжними або навіть близькими одна до одної».

Спроби започаткування більш активної регіональної ініціатива почалися в 1950-х роках, цей період ще має назву «старий регіоналізм», тоді він, здебільшого, зазнав невдачі, за винятком створення Європейського співтовариства в 1957 році. «Новий регіоналізм» почався після закінчення холодної війни, падіння Берлінської стіни та розпаду Радянського союзу і започаткував період посилення глобальної економічної інтеграції.

За часів холодної війни більшість регіонів були або політичними, або меркантильними кластерами сусідніх країн, які мали місце у великих міжнародних системах. Іноді політичні військово-політичні мотиви сприяли створенню суперрегіонів, таких як Організація Північноатлантичного договору (НАТО) та Організація Африканської Єдності. З початку 1990-х років відзначається загальна тенденція до поширення субрегіональних та мікрорегіональних організацій. Наприклад, можна вказати на такі ініціативи, як: Балтійська рада міністрів, Вишеградська група, Шанхайська організація співробітництва та МЕРКОСУР. Цей процес почасти обумовлений фрагментацією великих державних блоків, особливо в контексті Східної Європи та Центральної Азії. Однак, він також свідчить про необхідність адаптації до впливу економічної глобалізації через використання регіональних інструментів та місцевих ресурсів.

За словами Вінтерса, регіоналізація означає будь-яку політику, спрямовану на зменшення торгівельних бар'єрів між країнами, незалежно від того, чи є вони сусідніми країнами.

Вивчення регіоналізації також модернізується, проявляється у нових розмежуваннях між раціоналістичними та конструктивістськими дослідницькими програмами щодо процесів формування регіонів. Раніше, регіони виокремлювали та порівнювали у часі та просторі індуктивно, використовуючи дані про мікро- та інституційні зв'язки між сусідніми державами.

На сьогоднішній день більшість економістів, які досліджують торгівлю, розглядають регіональні блоки як інституційно обумовлені структури. Наприклад, Європейський Союз, Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА) і МЕРКОСУР розглядаються як об'єднання країн, які спільно працюють у сфері торгівлі та економічної інтеграції. Економісти використовують їх для вивчення змін у частках внутрішньої та міжрегіональної торгівлі. Цей підхід породжує дебати між прихильниками регіоналізму та мультилатералізму. Проте, аргументи, які використовуються в рамках економічного підходу, не завжди сприяють детальному аналізу динаміки економічної регіоналізації. Зазвичай, вони обмежуються вивченням змін у частках торгівлі. Наприклад, у 1904 році Джері Френкель виявив, що коефіцієнти регіональної концентрації торгівлі були найвищими в МЕРКОСУР та Андське співтовариство, а за ними ішли АСЕАН, НАФТА та ЄС. Але для отримання більш комплексного уявлення про глибину інтеграції в цих регіонах, було б корисно провести комплексну оцінку на основі декількох різних показників. При цьому така оцінка показала б, що Європейський Союз лідирує в цьому плані, а МЕРКОСУР йде на другому місці [43, с. 158-164].

За висновком І.Ф. Кураса: «Регіоналізація у політичному розумінні має прихований зміст, оскільки вона за певних умов може підривати державу як таку, загрожуючи її єдності. Йдеться про державу, в межах якої регіоналізація є реальною спробою знайти вихід із політичного напруження, що позначається на інституційній єдності держави через значну різноманітність її складових

формувань... у політичному розумінні регіоналізація є концепцією, наближеною до федералізму, а отже виникає новий тип держави — регіоналізована держава» [16, с. 193-194].

Погляди теоретиків, що аналізують окремі регіони, відрізняються у їхніх висновках стосовно доцільності та ефективності регіональних угод. Наприклад, в контексті Латинської Америки, Девід Марес висловлює думку, що найкращим варіантом є стабілізація існуючої системи балансу сил з подальшою, можливо, меншою гегемоністичною роллю Сполучених Штатів. Такий підхід інтерпретується більш песимістично Ендрю Херреллом, який стверджує, що між двома старими суперниками, Аргентиною і Бразилією, виникає спільнота безпеки, хоча вона є обмеженою і має свої слабкі сторони. Він також наголошує на неоднозначності бразильської політики і її неохочості брати на себе зобов'язання стосовно поглиблення співпраці в регіоні, що стає ще більш складним через економічну кризу, яка вразила обидві країни.

Регіоналізація визначається не лише як процес співпраці та інтеграції в межах певного регіону, але й як некеровані соціальні та економічні динаміки, що відбуваються в регіональному контексті. Цей аспект регіоналізму, що спирається на неформальну інтеграцію, іноді визначається як «м'який регіоналізм». Цей термін підкреслює особливий акцент на автономних економічних процесах, які призводять до підвищення рівня економічної взаємозалежності всередині певної географічної території, порівняно зі зв'язками між цією територією та рештою світу [32].

Ці динаміки зрідка піддаються впливу державної політики, і ключовими силами економічної регіоналізації є ринки, приватна торгівля, інвестиції та стратегічні альянси компаній. Зростаюча внутрішньофірмова торгівля, збільшення кількості міжнародних злиттів і поглинань, а також створення все більш густих мереж стратегічних альянсів між фірмами стають ключовими факторами. Ці тенденції генерують невблаганний імпульс до подальшої інтеграції економік як всередині, так і між регіонами.

Регіоналізація також може включати зростання потоків людей, розвиток численних каналів і складних соціальних мереж, через які поширюються ідеї, політичні погляди та способи мислення з одного регіону до іншого. Крім того, це може призвести до створення транснаціонального регіонального громадянського суспільства.

Дуже важливо пам'ятати, що регіоналізація не обов'язково обмежується кордонами держав. Міграція, ринки та соціальні мережі можуть сприяти посиленню взаємодії та зв'язку, які об'єднують частини існуючих держав і формують нові транскордонні регіони. Такий транснаціональний регіоналізм може мати за основу економічні чинники, наприклад, розвиток транскордонних зон зростання, промислових коридорів або все більш щільних мереж, які об'єднують великі промислові центри. Або ж його структура може ґрунтуватися на високому рівні взаємодії та співробітництва серед населення.

Отже, регіоналізм насамперед передбачає взаємодію та інтеграцію між географічно близькими державами, які відчують спільну потребу в розв'язанні питань безпеки та економічного добробуту. Проте, з іншого боку, він також супроводжується процесом фрагментації глобальної системи.

1.3. Глобалізація, регіоналізація, децентралізація – ключові тенденції в системі сучасних міжнародних відносин

В сучасному світі глобалізація, регіоналізація та децентралізація розвиваються як три динамічних процеси, які взаємодіють між собою. Глобалізація відображає зростання взаємозалежності між різними областями світу, що може відбуватися не лише через систему міжнародних відносин, але й через активізацію регіональних партнерств. Регіоналізацію можна розглядати як спосіб збереження унікальності різних регіонів у умовах глобальних змін. А децентралізація – передбачає передачу влади від центральних органів влади до регіональних або місцевих урядів.

Глобалізація – це не просто сукупність змін у світі, а складний процес, який охоплює економічні, ідеологічні, технологічні та культурні аспекти. Економічні трансформації включають інтернаціоналізацію виробництва, зростання рухомості капіталу та транснаціональних корпорацій, і заглиблення економічної взаємозалежності. Ідеологічні зміни включають лібералізацію інвестицій і торгівлі, дерегуляцію, приватизацію та впровадження політичної демократії в інституційній сфері.

Технологічні зміни обумовлені інформаційно-комунікаційними технологіями, які скоротили відстань у світі і перенесли акцент з виробництва товарів на послуги. Культурні зміни охоплюють тенденції до гармонізації смаків і стандартів світової культури, яка виходить за межі національних держав.

Глобалізація може бути визначена як посилення економічних, політичних, соціальних та культурних зв'язків через кордони. Цей процес впливає майже на всі країни світу і є, безумовно, найважливішим аспектом у міжнародних відносинах. Вона передбачає не тільки значний розширений спектр явищ і проблем, але також усвідомлення цієї інтенсифікації та зменшення значення територіальних кордонів. Глобалізація обумовлена кількома факторами, основними серед яких є технологічні зміни. Цей процес неоднаковий за інтенсивністю і географічним розмахом, він має свої внутрішні та міжнародні виміри, і може приймати різні форми глобалізації з регіональними відмінностями [1, с. 10].

Глобалізація впливає на зміни в складі міжнародних акторів, їх цілей, задач, інтересів та стратегій. Вона виводить на міжнародну арену не лише держави чи міжнародні організації, а й регіони цих держав. Глобалізація несе в собі інформатизацію, прозорість економічного простору та створення глобальної комунікаційної мережі. Відмінність процесів глобалізації полягають в тому, що вони не мають ніяких територіальних чи юридичних

меж, вона збільшує кількість учасників на міжнародній арені, розширює можливості співробітництва та взаємозв'язку між державами.

Глобалізація – процес зростаючого об'єднання країн світу. Як процес взаємодії між компаніями та урядами різних країн, глобалізація – це процес, рушійною силою якого є міжнародна торгівля та інвестиції, а також інформаційні технології. Цей процес впливає на культуру, політичну систему, економічний розвиток і процвітання, а також на добробут людей у всьому світі.

Неоліберали аргументують, що глобалізація є неминучим результатом технологічних змін, і навіть більше – вони вважають, що глобальна економічна лібералізація сприятиме зміцненню політичної демократії та протегує їй. За їхньою думкою, глобалізація відкриє суспільства для демократичних тенденцій, а економічна лібералізація створює матеріальну базу для подальшого зміцнення демократії. Проте це твердження, навіть якщо воно є правдивим, має свої концептуальні та нормативні обмеження: не зважаючи на позитивний внесок, економічні сили глобалізації, в самому своєму ядрі, можуть бути недемократичними, а навіть антидемократичними. Відсутність відповідальності перед глобальними силами створює серйозну політичну проблему. Оскільки економічна глобалізація конденсує час і простір у суспільних відносинах, вона виходить за межі територіальних держав та ухиляється від контролю обраних політичних посадовців. Єдину форму відповідальності надається невиборним ринковим силам, які підлягають регулюванню логікою економіки і, так би мовити, сліdkують за дарвіністським принципом «виживання найбільш пристосованих» [14, с. 173-186].

В останні десятиліття спостерігається чітка тенденція до децентралізації фіскальних і політичних повноважень від національного уряду до органів місцевого самоврядування в багатьох країнах світу.

Основна мета глобалізації полягає в тому, щоб збільшити взаємопов'язаність світу, і регіоналізм є способом, за допомогою якого можна

цього досягти. Використання принципу регіоналізації допомагає створювати сприятливі умови для раціонального розподілу влади та виробничих ресурсів серед населення. Саме тому можна сказати, що регіоналізація притаманна майже всім типам суспільного ладу, незалежно від їх розміру, рівня розвитку чи особливостей державного та культурного розвитку [46, с. 529].

Що ж до міжнародних регіонів, то тут потрібно широко розглядати обмежену кількість держав, пов'язаних географічними відносинами та різним ступенем взаємозалежності. Для кожної держави в цьому регіоні діяльність інших членів регіону (незалежно від того, чи вони співпрацюють чи є антагоністичними) є суттєвим фактором, який визначає зовнішню політику цієї держави. Регіональні підсистеми можна охарактеризувати як кластери держав, що співіснують у географічній близькості та відзначаються значними безпековими, економічними та політичними зв'язками. Отже, регіони можуть розглядатися як «проміжну форму спільноти» між національною спільнотою держави і потенційною глобальною спільнотою людства.

Однією з основних складнощів у визначенні будь-якого регіону полягає в установленні точних просторових кордонів. Незважаючи на те, що багато регіонів можуть мати очевидні географічні або культурні межі, визначення цих меж завжди включає елемент умовності. Основні критерії, які враховуються, включають географічну суміжність, взаємодію та суб'єктивне відчуття належності до певної спільноти, а також існування колективної регіональної ідентичності [27, с. 51].

Крім того, можна виділити декілька загальних ознак, таких як:

1. Певний рівень або ступінь соціальної та культурної однорідності.
2. Схожі політичні уподобання або міжнародна поведінка.
3. Спільні політичні інститути, що виражають політичну взаємозалежність.
4. Певний рівень економічної взаємозалежності.

5. Спільні норми та стандарти щодо управління конфліктами та їх вирішення.

Зазначені ознаки можуть допомогти визначити та розуміти регіональні особливості та взаємовідносини в межах певного регіону.

Регіональний комплекс безпеки представляє собою специфічний регіон, який об'єднаний спільними проблемами безпеки, спричиненими одним або кількома зовнішніми факторами безпеки, що походять з конкретного географічного регіону. Різні види регіональних комплексів безпеки включають:

1. Регіональний комплекс безпеки, що стримує владу. В цьому випадку існують держави, які виступають як регіональні гегемони, і вони визначають політику та безпеку регіону.

2. Регіональний комплекс безпеки у формі концерту великих держав. Коли кілька великих держав співпрацюють або консультуються з питань безпеки в рамках регіону, але без жорсткої ієрархії.

3. Регіональний комплекс безпеки на основі колективної безпеки. Коли держави в регіоні створюють колективні структури та об'єднують свої ресурси для забезпечення безпеки всього регіону.

4. Регіональний комплекс безпеки в плюралістичних спільнотах безпеки. Коли різні держави чи актори мають різні підходи до безпеки та взаємодіють на основі спільних інтересів і взаємозалежності.

5. Регіональний комплекс безпеки, побудований на інтеграції. Якщо в регіоні існують інституціоналізовані механізми співпраці та спільні інтереси, які сприяють інтеграції держав та зміцненню безпеки [3].

Кожен з цих типів регіональних комплексів безпеки відображає різні підходи до забезпечення безпеки в межах конкретних географічних регіонів та може включати у себе різні спільні інтереси, інституційні механізми та способи взаємодії між державами.

Регіоналізацію можна розглядати як складний процес інтеграції, який відбувається всередині певного регіону і включає як усвідомлені політичні дії, так і некеровані соціальні та економічні взаємодії між різними одиницями, такими як національні держави. Регіоналізація може бути визначена наступним чином: зростання суспільної інтеграції (регіоналізація відображає процес збільшення взаємозалежності, співпраці та об'єднання різних акторів в межах конкретного регіону. Це включає економічну, політичну та соціокультурну інтеграцію); некеровані процеси соціальної та економічної взаємодії (регіоналізація може також включати некеровані або неформальні процеси, які відбуваються всередині регіону і сприяють співпраці, обміну і взаємодії між акторами регіону. Ці процеси можуть бути неформалізованими та базуватися на культурних або історичних зв'язках); формування регіонів як геополітичних одиниць (регіональна інтеграція може призвести до створення геополітичних одиниць, які мають важливу політичну та економічну роль на міжнародній арені. Ці регіони можуть мати власні структури та інституції для здійснення спільної політики та управління); організована політична співпраця (регіоналізація також включає організовану політичну співпрацю між державами та іншими акторами в рамках конкретного регіону. Це може включати у себе створення регіональних організацій, угоди та механізми спільного прийняття рішень); плюралістичні спільноти безпеки (регіоналізація може сприяти створенню плюралістичних спільнот безпеки, де різні актори мають різні підходи до забезпечення безпеки та спільно вирішують питання безпеки на регіональному рівні) [17, с. 39-46].

Регіоналізм (цілеспрямована схильність держав до утворення регіональних інститутів) та регіоналізація (тенденція до формування регіонів) – два важливих поняття в економічній та безпекових сферах, що включають конвергентну мотивацію до економічних, політичних та безпекових форм інтеграції. Ці тенденції спонукаються різними факторами, серед яких: наслідки закінчення холодної війни, незбалансований вплив економічної

могутності, нерівномірні наслідки глобалізації та перехід до економічної політики, який орієнтований на зовнішній світ у країнах що розвивається.

З одного боку, «блоки» регіоналізму сприяють глобалізації, оскільки вони слугують більшій інтеграції між регіональними державами. Наприклад, коли країни регіону досягають політичного консенсусу щодо спільних законів, таких як імміграція в ЄС, це може бути ключовим аспектом глобалізації, таким як міждержавний рух товарів, людей і послуг [25].

Крім того, регіоналізм має ті ж цілі, що й глобалізація, але в менших масштабах. Тому регіоналізм заохочує та сприяє глобалізації. А той факт, що більшість регіональних блоків мають подібні цілі та цінності, також полегшує цей процес.

Така організація, як Асоціація держав Південно-Східної Азії, хоче збільшити торгівлю в межах свого блоку. Це йде рука об руку з метою збільшення торгівлі між країнами в умовах глобалізації.

Однак важливо зазначити, що регіоналізм і глобалізація не завжди йдуть рука об руку. Це пояснюється тим, що регіональні блоки насамперед зацікавлені у своїх власних колективних цілях, і часто вони можуть розходитися з інтересами глобалізації. Наприклад, регіон може захотіти зосередитися на інвестиціях у стійку енергетику лише в межах свого блоку, а не з рештою світу.

Децентралізація влади означає більше, ніж просте делегування функцій та повноважень від центральних органів держави до місцевих або регіональних владних структур. Це складний процес, який передбачає перерозподіл влади, ресурсів та відповідальності з метою покращення управління та задоволення потреб громадян. Децентралізація влади не лише відображає структуру політичного устрою, вона є необхідною ознакою демократичного суспільства. Цей процес сприяє більшій участі громадян у прийнятті рішень, більшому рівню локальної автономії та розвитку місцевих ініціатив.

Важливо розуміти, що децентралізація – це не лише технічний аспект управління, але й ключовий процес, який сприяє соціальній справедливості та рівності. Він сприяє забезпеченню більш ефективної влади та ближчого відношення між громадянами та урядом, створюючи умови для більш активної громадянської участі в управлінні справами суспільства .

Децентралізація державної влади – це складний та різноманітний процес, який може набувати різних форм (федералізації, регіоналізації та автономізації). При розгляді цього поняття, важливо розуміти, що існують різні способи передачі влади та компетенції від центральних державних органів до різних рівнів управління. Кожна з цих форм має свої особливості та впливає на структуру та функціонування держави.

Найбільш децентралізованою можна вважати федеративну державу, де Конституцією визначено, що лише певні сфери є виключною компетенцією федерації. А це означає, що лише федеральні установи мають право приймати рішення у справах, що відносяться до цих сфер (таких як національна безпека, оборона, валютна система, загальнодержавні податки, міжнародні зв'язки). Всі інші питання передані до компетенції регіональних установ, що сприяє децентралізації та підвищенню рівня автономії на рівні суб'єктів. Такий підхід можна зустріти, наприклад, у Сполучених Штатах Америки.

Найбільш децентралізованою формою унітарної держави є ситуація, в якій всі адміністративно-територіальні одиниці вищого рівня (регіони) наділені значним ступенем автономії. Ця держава володіє особливими рисами, що полягають у чіткому конституційному розмежуванні компетенцій між центральною державою і регіонами. Такий тип держави називається регіоналізованою унітарною державою [45].

Важливо відзначити, що ступінь децентралізації влади в регіоналізованій унітарній державі може бути навіть вищим, ніж у федеративних системах. Це свідчить про глибокий рівень автономії та самостійності, яку мають регіони в управлінні своїми питаннями. Різні країни

обирають власні шляхи розвитку та створюють унікальні системи децентралізації влади, враховуючи історичні, політичні, та культурні особливості. Такі різноманіття є важливим аспектом політичного ландшафту сучасного світу.

Децентралізація, що стала успішним шляхом сучасних реформ в Україні, наряд з явними та прихованими перетвореннями в європейських доктринах та теоріях стосовно формування регіональних та місцевих адміністрацій, сприяє активному ряду доповнюючих процесів. Ця еволюція владних структур включає в себе деконцентрацію центральної влади на місцях, що призводить до нових вимог та викликів для місцевих лідерів. Перебігаючи через цей процес, ми також спостерігаємо актуалізацію регіональних ідентичностей та, як наслідок, регіоналізацію територій. Відбувається активна реорганізація адміністративних дивізій та делегування їм додаткових функцій, відповідаючи на нові виклики і потреби. Цей комплексний підхід до децентралізації і адміністративних перетворень позитивно впливає на управління на місцях і має потенціал для створення більш ефективних та адаптивних систем регіонального управління [30, с. 128].

Деконцентрація, як один із форм децентралізації, передбачає делегування влади та відповідальності за процеси прийняття рішень, фінансування та реалізації певних функцій від центральних органів уряду на територіальні посадові особи, які діють на рівні регіонів чи районів. Термін «деконцентрація» зберіг свою сутність від часів свого виникнення, оскільки передбачає суттєве делегування повноважень від центральних органів виконавчої влади до їхніх відокремлених підрозділів на місцях. Важливо відзначити, що деконцентрація влади не включає передачу повноважень на органи місцевого самоврядування та представницькі структури на місцях. Отже, процеси децентралізації та деконцентрації влади призводять до активізації регіоналізації історичних територій (регіонів) держави та проведення адміністративних реформ, які суттєво модифікують звичайні

уявлення про форми організації державного управління, і це впливає на зміни відповідних форм уряду [6].

Спільними рисами глобалізації, регіоналізації та децентралізації є: зростання самостійності (усі три процеси дають можливість окремим одиницям (державам, регіонам, місцевим урядам) діяти самостійно. Це може включати в себе більшу автономію в прийнятті рішень, фінансові ресурси та власну адміністрацію); поширення впливу (глобалізація – зростання впливу світових сил, регіоналізація – розширює вплив регіональних акторів; децентралізація – робить місцеві уряди більш впливовими у вирішенні питань); економічні та культурні зміни (глобалізація сприяє інтеграції ринків та культур, регіоналізація сприяє формуванню унікальних регіональних ідентичностей, а децентралізація – підтримує розвиток регіональних економік та культурних особливостей); зростання взаємодії (всі ці процеси об'єднують риса зростання взаємодії між різними рівнями управління; глобальні регіональні та місцеві рівні все більше взаємодіють та впливають один на одного).

Отже, глобальні процеси, функціонуючи як ключовий каталізатор регіоналізації, відіграють також засадову роль у формуванні та визначенні напрямків розвитку сучасної системи міжнародних відносин. Ці процеси сприяють зміцненню статусу регіонів на міжнародній арені, що впливає на стратегічне планування держав у глобальній арені. При формуванні своєї зовнішньої політики держави повинні також враховувати інтереси своїх внутрішніх адміністративно-територіальних одиниць. Водночас, управлінські рішення національних урядів відіграють ключову роль у впливі на еволюцію та функціонування різних регіональних сегментів.

РОЗДІЛ 2. РЕГІОНАЛІЗМ В УКРАЇНІ: СТАНОВЛЕННЯ, ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

2.1. Етапи становлення регіоналізму в Україні

Децентралізація та реформа місцевого самоврядування посідають чільне місце в порядку денному політичних та економічних перетворень в Україні. Підтримка децентралізації та перетворення системи місцевого управління відобразилася у численних законодавчих актах, конкретних змінах у структурі органів місцевого самоврядування та публічних заявах українських лідерів. Темпи реформ прискорилися після залучення України до процесу Європейського Парламенту та її чіткої прихильності до мети остаточного вступу України до Європейського Союзу. Було запроваджено законодавство щодо представництва органів місцевого самоврядування на національному рівні шляхом створення асоціацій цих органів з метою спільної розробки та реалізації проектів розвитку на місцевому рівні. Створено механізми обміну інформацією та консультацій за участю національного парламенту та його відповідних органів, організацій місцевого управління та об'єднань органів місцевого самоврядування піддані перегляду. Створена постійна консультативна рада для обговорення питань місцевого самоврядування у Верховній Раді України. Крім того, налагоджені координаційні механізми, що включають центральні органи виконавчої влади та регіональні об'єднання.

Геополітичний контекст України також впливає на динаміку реформування місцевого самоврядування. Вибір європейського напрямку України призвела до впровадження низки важливих реформ, пов'язаних з децентралізацією; спроб підвищити прозорість та ефективність прийняття рішень на місцевому рівні в наданні послуг; залучення громадян до місцевого управління – реформ, які мають покращити загальне соціально-економічне становище населених пунктів України та добробут її громадян [22, с. 176].

Європейський досвід регіонального розвитку є надзвичайно цінним інструментом для проведення глибокого аналізу складних питань, які виникають у процесі міжрегіонального співробітництва. Із цієї причини важливо розглядати та узагальнювати позитивний досвід України впровадження регіональних механізмів регулювання у сфері єврорегіонального співробітництва, а також вирішувати проблеми, які можуть гальмувати цей процес. Для стимулювання активності регіонів України в реалізації євроінтеграційної політики важливо постійно розробляти нові стратегії та механізми міжрегіонального співробітництва та використовувати найкращий досвід функціонування єврорегіонів [5, с. 93].

Якщо аналізувати глибинні процеси євроінтеграційного розвитку на сучасному етапі, то можна помітити, що реформування системи управління Українською державою відзначається важливістю для розуміння об'єктивних тенденцій у формуванні національних механізмів управління політичними та соціально-економічними процесами. Цей аналіз також сприяє створенню національної стратегії та впровадженню адекватної державної політики. Нинішній етап розвитку держави можна охарактеризувати формуванням інноваційних економічних, політико-правових та соціальних інтеграційних стратегій на національному, наднаціональному та регіональному рівнях. Особлива увага приділяється регіоналізації суспільних відносин.

Першочергове завдання децентралізації – реформувати місцеве самоврядування та територіальний устрій держави. Без сумнівів, ключова роль у політичній перебудові яка спрямована на народовладдя є реформа місцевого самоврядування. Без її впровадження неможливо створити систему, яка була б не лише ефективною, але такою, яка буде діяти лише на користь та потреби громадян.

Якщо ж звернутися до конституційних стандартів, то структура територіального устрою України має базуватися на ідеях єдності і цілісності державної території, а також на забезпеченні рівноваги соціально-

економічного просування регіонів. Проте, централізована система органів місцевого самоврядування, успадкована від радянського періоду та активно застосовувана в Україні, виявилася неефективною, незбалансованою та відірваною від потреб суспільства та окремих територій. Вона не відповідає європейським принципам регіонального управління. Сучасні соціальні дослідження демонструють, що саме децентралізація влади вважається найефективним інструментом для модернізації системи державного управління, яка, у свою чергу, створює сприятливі умови для подальшого розвитку демократичних структур управління.

Аналіз, який проводили в сфері дослідження формування моделі управління, дав змогу сформулювати періодизацію створення та втілення державної стратегії в реалізації державної політики та розвитку територіальних громад.

Таблиця 1.2

**Періодизація формування державної політики розвитку
територіальних громад в Україні**

Етап	Період, роки	Коротка характеристика державної політики стосовно місцевого самоврядування.
1	1990-1993	Перевірка та аналіз різних моделей державної політики, спрямованих на місцеве самоврядування та територіальне впорядкування публічної влади, стають актуальними у контексті з'явлення нових учасників, які впливають на реалізацію цієї політики на місцевому рівні.
2	1994-1995	Радикальне переосмислення мети та цілей державної політики щодо місцевого самоврядування передбачає відмову від двоякої природи ради.
3	1996-1999	Закріплення на рівні Конституції засад сучасного місцевого самоврядування та втілення принципів адміністративної реформи.
4	2000-2005	Окреслення напрямів та пріоритетних цілей, які передбачені державною політикою у сфері політичної системи, системи місцевого

		самоврядування, а також адміністративно-територіального устрою.
5	2006-2010	Організаційне узгодження для впровадження муніципальних та адміністративних перетворень.
6	2011-2013	Спроби покращити регіональні управлінські системи шляхом перетворення взаємозв'язків між виконавчою владою та місцевим самоврядуванням в напрямі зміцнення виконавчої влади.
7	2014 – по теперішній час	Передача влади до місцевості та створення умов для формування потужних територіальних громад.
	2014-2019 (перший етап децентралізації)	Базується на потребах жителів місцевих громад і передбачає передачу влади від центральних установ до органів місцевого самоврядування, включаючи значну частину повноважень, ресурсів та відповідальності. Ця політика ґрунтується на принципах Європейської хартії місцевого самоврядування та всесвітніх стандартів суспільних відносин.
	2020-2021 (другий етап децентралізації)	Формування базового рівня місцевого самоврядування: затвердження нової територіальної основи для діяльності органів влади – адміністративно-територіального устрою базового рівня, сформовано 1469 територіальних громад.
	2022 – третій етап децентралізації	Внесення змін до Конституції, що є необхідними для подальшого розвитку реформи та її успішного завершення.

[4, с. 220]

З початку 2014 року було ухвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, щоб сформулювати нові підходи, часові рамки та засоби для створення дієвих структур управління на місцях. Головна мета цієї Концепції полягає в створенні сприятливого соціального середовища для громадян, забезпеченні доступності та якості громадських послуг, а також впровадженні механізмів прямої участі громадян у прийнятті рішень.

Після початку децентралізації в Україні було успішно введено значний інститут місцевого самоврядування на базовому рівні, імовірність його розширення росла. За цей час було створено 1469 територіальних громад які

мають належні ресурси для продуктивного функціонування (сюди входять: 409 міських громад з центром у місті, 435 селищних громад з центром у селищі міського типу та 625 сільських громад з центром у селі) [19]. Більш як 70% населення України сьогодні проживає в об'єднаних територіальних громадах та містах обласного значення. Уряд затвердив плани щодо формування громад в усіх 24 областях, охопивши всі території областей на 100%. Є можливість для взаємодії між муніципалітетами, із спрямуванням на підтримку об'єднання та спільного просування громад в їхньому спільному розвитку [55].

Децентралізація в Україні – це одна з найактуальніших проблем останніх років. Основна мета децентралізації полягає в забезпеченні місцевим громадам більшої влади та ресурсів, покращенні їхньої ефективності та сприянні їхньому розвитку. Однак не всі місцеві громади готові до прийняття нових обов'язків і відповідальності, і не всі державні структури готові до системних змін в управлінні. На додачу до цього, величезний напружений внесок потрібен для підвищення фінансової самодостатності територіальних громад, яка може стати ключовим показником їхнього успіху в процесі впровадження децентралізаційних реформ [6].

Денис Шмигаль оприлюднив план пріоритетних дій уряду на 2023 рік. Серед основних кроків визначені наступні: реформа податкового кодексу, що надасть місцевим органам управління додаткових компетенцій щодо адміністрування податків і зборів на місцевому рівні; утворення 750 поліцейських станцій у територіальних громадах та забезпечення потрібним спорядженням та автомобілями; розвиток мережі місцевих рятувальних підрозділів; покращити проєкт Державної стратегії регіонального розвитку України на 2021-2027 роки; розробка проєкту про застосування коштів державного фонду регіонального розвитку; розробка проєкту щодо оптимізації, моніторингу стану водовідведення та очистки вод та формування тарифів на послугу централізованого водовідведення.

Питання визначення меж влади між місцевими, регіональним та державним рівнями управління є досить складним. Часто це веде до перевищення повноважень, конфліктів між адміністративними структурами та недостатньої взаємодії між ними [31].

Регіоналізація, як форма децентралізації, абсолютно не завдає шкоди територіальній цілісності держави – це підтверджено європейським досвідом та схвалено західною політичною спільнотою. Фактично, децентралізація сприяє ефективній інтеграції держави як єдиного організму. Місцеві та регіональні рівні виступають як засоби контролю над централізованою державною владою та захисту народного волевиявлення від втручань. У такому контексті громадянські свободи досягають вищого ступеня розвитку і захисту, забезпечуючи як політичну участь, так і покращення якості життя на місцевому та регіональному рівнях. Той, хто вбачає у регіоналізації загрозу сепаратизму, не розуміє, що правильно проведена регіоналізація, наділяючи регіони правами на власне законодавство та самоврядування, може навіть запобігти сепаратистським тенденціям. До того ж, коли між окремими регіонами і державою встановлюються тісні економічні та політичні відносини, питання щодо відокремлення втрачають свою актуальність [5, с. 261].

В сучасних демократичних країнах особлива увага приділяється регіональному розвитку та регіональній політиці, які займають центральне місце в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Це обумовлено розумінням нового підходу до ролі самоврядування в суспільному розвитку та важливим впливом територіальних об'єднань, які в Європі часто визнаються як «регіони». Це призвело до формування таких понять у західній науці та політиці, як «регіоналізація», «регіональна політика», «Європа регіонів», «міжрегіональна співпраця» та інші.

В сучасному контексті важливо акцентувати увагу на необхідності активізації регіонального рівня управління шляхом сприяння розвитку

внутрішнього потенціалу регіонів, відступаючи від звичної практики перерозподілу ресурсів, яка використовується в Україні на національному рівні або при симуляції інтеграційних процесів.

На жаль, потрібно визнати, що довгий час проблема управління територіями в Україні не була належним чином вивчена з наукового погляду. Такі ключові аспекти суспільного та державного розвитку, як територіальний устрій, організація державної влади як на місцях, так і в центрі, адміністративне районування, система територіального самоврядування вирішувалися в Україні протягом багатьох років переважно на суб'єктивній основі, під впливом політичних та ідеологічних факторів, і часто ігнорували науковий підхід.

Деякі рішення щодо цих аспектів управління приймалися вкрай суб'єктивно, не враховуючи об'єктивний науковий аналіз. Державотворча політика, яка проводилася в умовах домінування однієї ідеології, пригнічувала плюралізм поглядів і ігнорувала рекомендації наукового співтовариства. Водночас, сама постановка питання про необхідність використання наукового підходу до розгляду цих інститутів і категорій вважалася неактуальною та некоректною.

Отже, в нинішній ситуації найбільш раціональним підходом для України є впровадження політики регіоналізації. За такого сценарію центральна влада спеціалізується на обслуговуванні областей, де виникають питання загальнодержавного стратегічного характеру. Наприклад, це може включати управління загальноекономічним розвитком країни, ведення інвестиційної та фінансової політики, регулювання національних народногосподарських відносин, і визначення географічних районів для економічного планування. Водночас, на регіональному рівні вирішуватимуться питання, які стосуються соціально-економічного розвитку конкретних регіонів, а також розробка і реалізація місцевих вимог та стандартів. Під такою системою центральна влада також бере на себе захист національної безпеки та представництво

країни на міжнародній арені, а також підтримує правопорядок на всій території.

2.2. Особливості політичного регіоналізму в контексті адміністративно-територіального поділу

Законодавчу основу адміністративно-територіального поділу України становлять: Європейська хартія місцевого самоврядування, Конституція України, закони України «Про місцеве самоврядування», «Про місцеві державні адміністрації», «Про Генеральну схему планування території України», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про Державний земельний кадастр», «Про землеустрій», «Про децентралізацію порядку вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України», Бюджетний та Земельний кодекси.

Згідно із законодавством, систему адміністративно-територіального поділу України становить: Автономна Республіка Крим та 24 області; 136 районів; 459 міст; 1 164 селища та 27 204 села.

Також, на території України існує декілька ділянок які мають спеціальний статус. Наприклад, міста, що стали жертвами радіоактивного забруднення через події Чорнобильської катастрофи. Серед них також можна виділити території природно-заповідного фонду України, які мають важливе природоохоронне значення; вільні економічні зони, які сприяють економічному розвитку; гірські населені пункти, курортні місцевості, історичні об'єкти, а також прикордонні райони та території з тісним проживанням національних меншин.

Вдосконалення адміністративно-територіального устрою на регіональному рівні передбачало ряд важливих змін та трансформацій. Однією із ключових аспектів був перегляд меж областей та виокремлення столичного округу з адміністративним центром у місті Києві, що відкривало нові

можливості для регіонального управління. Також передбачалося перерозподіл функцій держави на рівні регіону.

Районні державні адміністрації були ліквідовані, оскільки розвиток повноцінного місцевого самоврядування на рівні району дозволяє більш ефективно керувати місцевими питаннями, тим самим зменшуючи необхідність у таких органах виконавчої влади.

Оптимізація адміністративно-територіального устрою має на меті подолання ряду проблем, включаючи фінансову невизначеність повноважень та обов'язків між різними рівнями та структурами місцевого самоврядування, нерівномірний розвиток регіонів та районів, відсутність регіонального самоврядування та неефективну публічну службу [2, с. 6].

Події 2014 року значно розширили цю класифікацію територіальних одиниць України. Зокрема, були введені тимчасово окуповані території та території з особливим статусом місцевого самоврядування. Також в цей час з'явилося поняття військово-цивільної адміністрації. Наприклад, у вересні 2014 року Україна прийняла Закон «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей». Цей закон встановлює правила організації місцевого самоврядування та функціонування органів місцевого самоврядування в окремих районах цих областей на трьох річний термін з метою відновлення нормального стану справ, повернення конституційних прав та свобод громадян у якнайшвидший термін [50, с. 134].

У лютому 2015 року в Україні з'явилися нові органи державної влади, відомі як військово-цивільні адміністрації. Це тимчасові утворення, які утворюються Президентом на території Донецької та Луганської областей у складі Антитерористичного центру при Службі безпеки України. Їх завдання включають забезпечення дотримання Конституції та законів України, забезпечення безпеки, відновлення нормального життя населення, забезпечення правопорядку, боротьбу з диверсійними акціями і

терористичними актами, та уникнення гуманітарної катастрофи в районах проведення антитерористичних операцій. Однією з підстав для їх створення є невиконання або самоусунення від виконання повноважень, покладених на сільські, селищні чи міські ради Конституцією та законами України, або їх фактичний саморозпуск.

Військово-цивільну адміністрацію очолює керівник, який призначається та звільняється з посади рішенням Ради національної безпеки і оборони України [18]. Структуру та штатну чисельність військово-цивільних адміністрацій населених пунктів затверджує керівник Антитерористичного центру при Службі безпеки України за поданням керівника відповідної військово-цивільної адміністрації [20].

На початку 2015 року прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», який можна розглядати як важливий перший крок у напрямку адміністративно-територіальної реформи. Критерії для добровільного об'єднання територіальних громад не встановлюють конкретних числових показників (наприклад, населення, площа, відстань між об'єктами тощо), але встановлюють загальні умови, такі як:

- 1) створення однієї центральної інституції представницької влади;
- 2) збереження нерозривності територій;
- 3) об'єднання в межах однієї області;
- 4) врахування впливу історичних, природних, етнічних, культурних та інших факторів на соціально-економічний розвиток територіальної громади;
- 5) забезпечення підвищення якості та доступності публічних сервісів;
- 6) переважно, адміністративний центр розташовується в найближчій до географічного центру території точці [23].

Згідно з новим законодавством, вводиться додаткова посада в органах місцевого самоврядування, відома як староста. Старосту обирають в селах та селищах, які входять до складу об'єднаної територіальної громади, але не є її адміністративним центром [12]. Він виступає в якості представника місцевих

мешканців у виконавчих органах сільської, селищної чи міської ради. Староста надає підтримку мешканцям сіл та селищ у складанні документів для органів місцевого самоврядування та бере участь у формуванні бюджету територіальної громади, зокрема щодо фінансування програм, які реалізуються у відповідному селі чи селищі.

Володимир Зеленський підписав закон № 8263 щодо перегляду підходів до вирішення питань адміністративно-територіального устрою України.

Цей документ передбачає анулювання системи радянського регулювання адміністративно-територіальних питань, яка існувала з 1981 року, та встановлення чітких процедур для класифікації населених пунктів як міст, селищ, сіл. Закон також надає законодавчу базу для процедур найменування та перейменування населених пунктів і спрощує встановлення меж між ними.

Закон також виключає поняття «селище міського типу» і вводить новий термін – «поселення», який визначається як компактне місце проживання людей за межами населеного пункту і не має постійного населення [24].

Також виникала пропозиція реорганізації регіонального рівня відповідно до критеріїв NUTS-2 та відновити історичні назви, що призведе до створення трьох нових земель: Криворізька (Криворіжжя), Маріупольська (Азовська земля), Уманська (Побужжя) [11]. Деякі частини Кіровоградської та Черкаської областей об'єднуються в одну землю (Шевченківська), а межі деяких областей зазнають змін (Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Херсонська) [8].

В. Малиновський вважає, що дана система публічної влади буде відповідати стандартам континентальної європейської моделі публічного управління, що сприятиме оптимальному узгодженню загальнонаціональних цілей та інтересів регіонів і територій України [60].

Отже, згідно з адміністративно-територіальним поділом найнижчий рівень устрою України розташовуються базові одиниці, такі як міста, селища,

сільські ради та райони в містах. Міста завжди були та залишаються ключовими складовими соціально-економічної просторової системи суспільства. Розвиток та тенденції в містах є індикатором якості життя в державі та її сталого розвитку, а населені пункти, які мають розвинену інфраструктуру та зазвичай розташовані найближче до географічного центру території об'єднаної територіальної громади, відіграють важливу роль у мережі адміністративно-територіальних одиниць.

2.3. Держава і регіони: шляхи взаємодії та координації зусиль в сучасних умовах державотворення

Сучасні уявлення про державу є основними інституційними та організаційними одиницями, які здійснюють політичну та публічну владу в сучасному світі. Теоретично вони уособлюють організаційну структуру та стабільний набір інститутів, які регулюють політичну, соціальну та економічну взаємодію на територіально обмеженій території. Але насправді не всі держави організовані на основі однакових принципів, законів чи нормам. Важливо те, наскільки вони вбудовані в легітимні та стійкі відносини між державою та суспільством.

За останнє десятиріччя країни Європейського Союзу, включаючи Україну, активно впроваджують принципи регіоналізації економіки. Цей підхід передбачає підвищення ролі та внеску окремих регіонів у загальний економічний розвиток країни. Проте вирішення цього завдання вимагає вирішення численних проблем, для яких необхідна наукова підтримка.

Насамперед, успішна європейська інтеграція України передбачає активну участь розвинених і конкурентоспроможних регіонів з значним потенціалом. Важливим фактором є існуюча система державного регулювання регіонального розвитку, яка впливає на темпи і напрямки розвитку регіонів. Тому дослідження розвитку продуктивних сил та регіональної економіки в контексті державного регулювання є актуальною темою.

Аналіз результатів останніх наукових досліджень в галузі державного управління регіональним розвитком, проведений українськими вченими, дав можливість сформулювати декілька основних напрямків досліджень, які на сьогоднішній день є найбільш актуальними та практично значущими. Переважно ці напрямки зосереджені на активізації інноваційних процесів на рівні регіонів шляхом ефективного державного впливу.

Конкретно, для досягнення цієї мети, дослідники рекомендують зосередитися на наступних аспектах:

- 1) сприяти формуванню, оцінці, розвитку та прогнозуванню інтелектуального капіталу регіонів з акцентом на термін окупності як ключового критерію для ранжування інтелектуальних проектів за їх економічною привабливістю;
- 2) аналізувати територіальну концентрацію галузей економіки для оптимізації розподілу праці в процесі інновацій;
- 3) розробляти кластерні механізми для впровадження державної регіональної промислово-інноваційної політики;
- 4) визначати межі використання колективних форм інноваційної діяльності з можливістю ефективного подальшого використання їх результатів;
- 5) формувати комплекс державних цільових програм для регіонального інноваційного розвитку, надаючи пріоритет бюджетному фінансуванню наукових установ;
- 6) створювати відокремлені «регіони знань», фінансовані за рахунок спеціального державного фонду регіонального розвитку;
- 7) розвивати регіони-центри інноваційного розвитку на основі інноваційного партнерства та попередньої оцінки інноваційної спроможності підприємств у регіонах;
- 8) забезпечувати стабільність існуючих інноваційних процесів в умовах глобалізації та впливу економічних циклів;

9) підтримувати процес модернізації та відновлення матеріальних та нематеріальних активів [26, с. 93-96].

Ці напрямки досліджень спрямовані на покращення ефективності державного регулювання регіонального розвитку та сприяння інноваційному потенціалу регіонів.

З метою впровадження ефективної державної політики для вирівнювання регіональних відмінностей у сфері інноваційного розвитку, О.В. Червякова запропонувала класифікацію регіонів, які перебувають на початкових або завершальних етапах формування регіональних інноваційних процесів або на етапах стабільного розвитку інновацій.

Оскільки кожна з цих стадій інноваційного розвитку регіонів має свої унікальні особливості, варто розглядати різні стратегії регулювання для кожної з них. Це важливо, оскільки регіони можна порівняти з «науково-виробничими системами», де наукові дослідження повинні гармонійно поєднуватися з виробництвом [44, с. 384].

Отже, необхідно адаптувати систему державного управління для здійснення інтеграції між науковою сферою та виробництвом. Зазвичай, це включає в себе використання властивості системи державного управління, а саме відкритості і залучення «суб'єктів наднаціонального рівня (таких як транснаціональні корпорації та міжнародні організації)» до процесу регулювання регіонального інноваційного розвитку [2, с. 17].

Дуже важливим аспектом, який вимагає уваги, є управління розвитком регіонів в умовах глобальних змін. У світлі сучасних динамічних трансформацій у глобальному економічному, екологічному та соціальному середовищі, неможливо ігнорувати вплив міжнародних економічних відносин. Ці відносини стоять на вищому рівні в ієрархії порівняно з системою державного регулювання України і безпосередньо впливають на внутрішні зміни в країні, включаючи регіональний розвиток.

Тому врахування цього аспекту лише доповнює аналіз державного впливу на внутрішні регіональні процеси у сферах економіки, екології та соціального розвитку. Це також сприяє формулюванню більш повного уявлення про перспективні напрями для удосконалення взаємодії між системою державного регулювання та регіональною системою, які спрямовані на досягнення наших цілей.

З нашої точки зору, на початковому етапі реформи системи державного управління регіональним розвитком відповідно до сучасних глобальних економічних тенденцій, важливо провести детальний аналіз структурних компонентів цієї системи, зокрема їхню здатність до сприйняття зовнішніх впливів та готовність до змін.

Цей аналіз повинен охоплювати питання налагодженості інформаційних потоків та ефективності систем для їх аналізу, оцінку актуальності матеріальних та нематеріальних активів, а також їхню готовність до потрібних трансформацій та інші аспекти.

Ще у лютому 2015 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про засади державної регіональної політики», що став важливим кроком у реформуванні децентралізації. Проте, коли завершився процес об'єднання громад та адміністративно-територіальна реформа 2020 року, то з'ясувалось, що потрібно внести деякі зміни до цього закону.

Зміни, запропоновані в законопроекті №5323, є логічним кроком у впровадженні децентралізації. Серед ключових новацій – перетворення стратегій розвитку територіальних громад із факультативних у обов'язкові. Внесені зміни до статті 7, які закріплюють обов'язковість наявності не лише державних та стратегій розвитку кожної конкретної територіальної громади в Україні [23].

Оновлення існуючих стратегій, враховуючи сучасні реалії, є необхідним кроком після введення змін до Закону України «Про засади державної регіональної політики». Досвід останніх років підтверджує проблеми

обмеженості планування можливих сценаріїв розвитку та прогнозування імовірних ризиків [23].

У підсумку, результати проведених досліджень дозволяють нам зробити наступні висновки. Аналіз еволюції становлення наукової бази для вирішення завдань ефективного державного регулювання регіональним розвитком вибивається через низку ключових проблем. Серед них відсутність ефективних механізмів управління міжсистемними взаємозв'язками між державою та регіонами, низька продуктивність процесу приватизації державної власності та децентралізації влади, відсутність засобів визначення показників ефективності відносин між системою державного управління та регіональним розвитком, а також нестача досліджень щодо властивостей складових регіональної системи у процесі прийняття зовнішніх імпульсів державного регулюючого впливу.

РОЗДІЛ 3. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА АЗІЙСЬКИЙ РЕГІОНАЛІЗМ ЯК РІЗНОВИДИ РЕГІОНАЛЬНИХ ПІДСИСТЕМ СВІТОВОЇ СИСТЕМИ

3.1 Європейський регіоналізм: політико-правові механізми функціонування

Регіональна політика насамперед зосереджує свою увагу на вирішенні довготривалих проблем, пов'язаних з розвитком і трансформацією. Ці основні проблеми поступово визнаються такими, що охоплюють не лише соціально-економічні аспекти, включаючи зростання, державні послуги, зайнятість та демографічні проблеми, але й вирішальний аспект сталого розвитку, що включає такі питання, як обмеженість ресурсів, нагальні проблеми, такі як зміни клімату та міжнародна безпека. Тим не менш, у багатьох країнах основна увага залишається зосередженою на постійних дилемах в євроні та на інших глобальних фронтах. Це проявляється у слабкому економічному зростанні, зростанні рівня безробіття, обмеженість в державних інвестиціях та інші бюджетні видатки. Ці внутрішні та міжнародні виклики залишаються головними каталізаторами, що формують регіональний розвиток і відповідні політичні рамки в багатьох європейських країнах.

Дискусії навколо цілей регіональної політики часто обертаються навколо суперечки про те, на чому має бути основний акцент – на «ефективності» чи «справедливості». Проте, важливо зазначити, що визначення цих термінів можуть суттєво відрізнятися. Підхід, орієнтований на ефективність у регіональній політиці, зазвичай трактується як максимізація внеску регіонів у національне економічне зростання. І навпаки, підхід, орієнтований на справедливість, часто стосується зменшення соціально-економічних відмінностей між регіонами. На практиці ці відмінності часто розмиті: стратегія, спрямована на зменшення диспропорцій за рахунок використання невикористаного потенціалу слаборозвинених регіонів або підвищення продуктивності, швидше за все, сприятиме підвищенню загальної

національної ефективності. Як наслідок, багато країн включають у свою регіональну політику поєднання цілей ефективності та справедливості, з окремими компонентами політики або заходами, які спрямовані на досягнення різних цілей.

Європейський Союз сьогодні – це наслідок сімдесятирічного процесу інтеграції в Європі. З самого початку існували Європейські спільноти, які були сформовані в 1950-х роках, і їх створення було обумовлено різноманітними економічними та політичними чинниками. Ці фактори виникли внаслідок Другої світової війни та подальших історичних подій. Саме після війни перед країнами Західної Європи постало питання щодо майбутнього європейського континенту, що, фактично, започаткувало європейську інтеграцію. Ця інтеграція виявилась єдиним ефективним рішенням, до якої прийшли європейські дипломати та чиновники того часу.

Після глибокої дезорганізації, спричиненої Другою світовою війною, кілька європейських країн серйозно взялися за пошуки нової траєкторії, яка б вела до більш спокійної та стабільної Європи. Зокрема, Франція і Німеччина, колишні супротивники, визнали необхідність розірвання циклічності конфліктів. Як основний захід для зменшення ризиків війни було досягнуто консенсусу щодо передачі воєнних галузей під управління наднаціональної інституції. Цей стратегічний крок ефективно обмежив можливості ініціювати і підтримувати військову мобілізацію, тим самим сприяючи створенню Європейського об'єднання вугілля і сталі. Успіх цієї організації заклав основу для більш глибокої інтеграції [41, с. 1094-1105].

До кульмінації 1950-х років Європейське співтовариство та Європейське співтовариство з атомної енергії (Євратом) були створені, закріпивши бачення єдиного європейського об'єднання. Останнє, зокрема, представляло собою новаторське підприємство, що представляло собою єдиний ринок, призначений для торгівлі ядерними матеріалами і технологічними досягненнями. Це стало ключовою віхою в еволюції європейської інтеграції.

В економічному контексті шість початкових держав-членів Європейського Співтовариства доклали спільних зусиль для покращення своєї економічної інтеграції шляхом усунення торговельних бар'єрів. Зокрема, Франція, Німеччина, Італія та країни Бенілюксу пережили значний економічний розвиток як прямий результат лібералізації торгівлі.

Процес європейської інтеграції був зумовлений цілим комплексом чинників, які можна визначити каталізаторами європейської інтеграції. Зокрема, дві постійні теми – економічні та політичні інтереси – залишаються в основі цієї багатогранної діяльності. Європейський Союз пов'язує країни формальною міжурядовою угодою, в основі якої лежить ідея довготривалих взаємовідносин, а отже, часто передбачає певні типи наднаціональних інституцій, тут завжди чітко визначаються форми прийняття рішень, всі договори укладаються на підставі попередньо узгоджених правових норм, що дає змогу визначити цю інтеграцію як жорстку [33, с. 56].

Окрім політичних та економічних міркувань, співпраця між країнами-членами була ключовим фактором інтеграційного процесу. Супротивники відклали свої розбіжності і приєдналися до європейського проекту, який змінив зв'язки між державами на континенті. Країни-члени Європейського Союзу створили справжню зону миру на місці найстрашнішої збройної битви в історії. Об'єднавчі зусилля Європи створили важливого гравця на світовій арені. Європейський Союз – це щось середнє між міжурядовими організаціями, такими як Європейська Рада, і наднаціональними організаціями, такими як Європейський центральний банк. Обидва типи інституцій існують через суперечки навколо наднаціональних та міжурядових стратегій [10, с. 42, 81-89].

Засновники європейського проекту прагнули створити все більш уніфіковане європейське утворення. Серед цих архітекторів були Альтєро Спінеллі, Роберт Шуман і Жан Моне, які розробили план створення «європейської федерації». План Моне, основоположний документ, передбачав

взяття під контроль вугільних регіонів Німеччини з метою переорієнтації видобутку на користь Франції. Ця стратегія була покликана зменшити економічну потужність Німеччини і водночас посилити французьку економіку.

Монне та його однодумці висунули ідею створення Європейського співтовариства. Ця ініціатива була завбачливо проголошена як «перший відчутний крок до формування європейської федерації». Жан Моне пророкував, що «В Європі не буде миру, якщо держави будуть перебудовані на основі національного суверенітету, з усіма наслідками, що випливають з цього в плані політики престижу та економічного протекціонізму. Нації Європи надто обмежені, щоб забезпечити своїм народам процвітання, яке є можливим, а отже, необхідним у сучасних умовах. Процвітання і життєво важливий соціальний прогрес залишатимуться недосяжними доти, доки європейські країни не сформуують федерацію або «європейське утворення», яке об'єднає їх в єдину економічну одиницю» [43, с. 359], підкреслюючи неминучість викликів і криз у процесі європейської інтеграції. Більше того, він стверджував, що європейський блок зрештою постане як «сума рішень, прийнятих у відповідь на ці кризи», припускаючи, що зростання і консолідація ЄС залежатимуть від його здатності вирішувати і долати ці виклики.

У 1980-х і 1990-х роках країни-члени сформулювали всеосяжну основу для економічного і валютного союзу. Кульмінацією цих зусиль стало створення єврозони, в якій Європейський центральний банк, що базується у Франкфурті, отримав завдання розробити єдину грошово-кредитну політику, яку повинні проводити всі країни-учасниці. До єврозони входять 19 країн-членів ЄС, а євро став основною світовою валютою. Враховуючи історичну тенденцію до національного суверенітету, особливо у сферах, що мають велике значення, досягнутий рівень економічної інтеграції є надзвичайним досягненням.

Створення Європейського Союзу стало ключовим проявом регіоналізму. Після прийняття Маастрихтського договору Європейський Союз запровадив тристоронню структуру, що включала Європейські співтовариства, Спільну зовнішню політику і політику безпеки, а також спільні зусилля у сфері юстиції та внутрішніх справ. Згодом ця структура була замінена після набуття чинності Лісабонським договором у 2009 році, що ознаменував надання Європейського Союзу статусу юридичної особи. Паралельно Європейський Союз намагається посилити свій безпековий простір шляхом вироблення спільної зовнішньої політики, а першу чергу користуючись інструментами «м'якої сили», таких як: співпраця в галузі розвитку, гуманітарна допомога та дипломатичне представництво ЄС. На противагу цьому, Організація Північноатлантичного договору (НАТО) функціонує як організація, що займається виключно питаннями безпеки. Основне обґрунтування НАТО закріплене в статті п'ятій Північноатлантичного договору, яка передбачає, що напад на одного члена є нападом на всіх, гарантуючи таким чином колективну безпеку.

Очевидно, що зараз Європейський Союз демонструє арсенал наднаціональних інструментів і можливостей, включаючи створення Спільної зовнішньої політики і політики безпеки, гармонізацію процесів вироблення політики в державах-членах і створення потужної дипломатичної присутності на міжнародній арені. Крім того, Європейський Союз вступив у широкі відносини співпраці із зовнішніми партнерами, прикладом чого є його складна взаємодія з НАТО, альянсом, який часто характеризують як «розділений, але не окремий» [58].

Ключовою метою Європейського Союзу є просування і підтримка чотирьох основних свобод. Від самого свого створення, Європейський Союз неухильно дотримується принципу безперешкодного руху товарів, послуг, капіталу і людей, що є незамінною основою єдиного ринку і сприяє одночасному просуванню до поглиблення економічної інтеграції. Збереження

цих чотирьох свобод підтримується спільними зусиллями держав-членів та різних інституційних органів, з помітним акцентом на ролі Європейської Комісії. Європейський Союз перейшов від спільного до єдиного ринку, який характеризується безперешкодним потоком товарів, послуг, капіталів і людей через його обширну територію.

Реалізація чотирьох свобод в Європейському Союзі не обійшлася без значних суперечностей. Зокрема, необмежений вільний рух товарів і послуг, сприяючи економічному динамізму, продемонстрував помітну тенденцію до непропорційного надання переваг багатим країнам і потенційної маргіналізації тих, що знаходяться на периферії. Однак, варто зазначити, що диз'юнкція, спричинена цими диспропорціями, певною мірою пом'якшується завдяки використанню регіональних механізмів фінансування, спрямованих на сприяння конвергенції та згуртованості.

Однак головною і постійною проблемою, яка кидає значну тінь на дискурс свободи в ЄС, є імміграція. Хвиля іммігрантів у першому десятилітті XXI століття викликало глибоке занепокоєння, особливо в багатших країнах. Зокрема, приплив дешевої робочої сили з Центральної та Східної Європи виявився головним каталізатором відхилення запропонованої Конституції ЄС на референдумі у Франції. Занепокоєння з приводу нерегульованого і безпрецедентного масштабу імміграції також підкреслювали різні популістські політичні рухи та окремі політики.

Крім того, питання імміграції відіграло головну роль у результатах референдуму 2016 року у Великій Британії, який призвів до рішення про вихід з ЄС – події, відомої як «Brexit». Таким чином, складна динаміка імміграції в ЄС залишила тривалий і суперечливий слід на європейському політичному порядку, породивши складну мережу економічних, соціальних і політичних наслідків, які продовжують відбуватися на всьому континенті [48].

Аналізуючи інституційну структуру Європейського Союзу, фундаментальне розмежування стосується поділу цих структур на дві

всеохоплюючі моделі: наднаціональні та міжурядові установи. По суті, це розмежування підкреслює сутність повноважень цих інституцій щодо прийняття рішень. Наднаціональні органи здійснюють повноваження щодо прийняття рішень, які виходять за межі суверенних кордонів окремих національних держав, тим самим просуваючи справу федеративної Європи. На відміну від них, міжурядові інституції зберігають верховенство державного суверенітету, наголошуючи на вимозі одностайного консенсусу в процесах прийняття рішень, захищаючи при цьому національні інтереси.

Крім того, важливим аспектом для розуміння є аналогічне узгодження цих інститутів з тристоронньою структурою управління. У сфері виконавчої влади Європейська Комісія постає як ключова інституція, що складається з делегатів від кожної держави-члена. Відповідаючи за виконання рішень, дотримання договірних зобов'язань та нагляд за адміністративними функціями ЄС, Комісія має багатогранний мандат. Зокрема, Комісія бере на себе законодавчу роль, пропонуючи і формулюючи закони, діючи в рамках урядової системи управління. За аналогією з виконавчою владою в інших політичних системах, термін «Комісія» має збірне значення, що охоплює групу державних службовців, штаб-квартира яких знаходиться у фактичній столиці ЄС – Брюсселі. Ці державні службовці працюють у спеціалізованих підрозділах, відомих як «Генеральні директорати», визначаючи свої ролі та компетенції у складній бюрократичній системі ЄС.

Європейський парламент є головним законодавчим органом Європейського Союзу, який має найвищі повноваження у формуванні права ЄС. Спільно з Радою Європейського Союзу Європарламент обговорює та ухвалює законодавство, запропоноване Європейською Комісією, що є вирішальним кроком у законодавчому процесі. Складений з безпосередньо обраних представників країн-членів ЄС, Європейський парламент суттєво еволюціонував з точки зору своєї компетенції, і тепер поділяє з Радою рівні повноваження як у законодавчій, так і в бюджетній сферах. Окрім своїх

законодавчих обов'язків, Європейський парламент відіграє ключову роль у перевірці та забезпеченні підзвітності Європейської Комісії. Цей механізм підзвітності проявляється у повноваженнях Європарламенту надавати згоду на призначення Комісії, а також у його здатності змусити піти у відставку весь виконавчий орган, якщо це виправдано [51, с. 25].

Суд Європейського Союзу виконує функцію правового хранителя, відповідального за тлумачення законодавства ЄС з метою забезпечення його однакового застосування в усіх двадцяти семи державах-членах. Національні суди можуть звертатися до Суду ЄС за роз'ясненнями щодо тлумачення чинного законодавства ЄС, що підкреслює наднаціональний характер Суду ЄС. Крім того, Суд Європейського Союзу функціонує як арбітр у правових спорах між національними урядами та інституціями ЄС, надаючи приватним особам, корпораціям та організаціям можливість звертатися до суду за умови, що ці справи стосуються питань права ЄС. Суд Європейського Союзу має повноваження скасовувати закони ЄС, які суперечать чинним договорам або основоположним правам, що підкреслює його значні юридичні прерогативи.

Важливо відокремити Суд Європейського Союзу від Європейського суду з прав людини, оскільки вони є різними структурами. Європейський суд з прав людини СПЛ не підпадає під юрисдикцію Європейського Союзу, а діє незалежно з метою забезпечення дотримання Європейської конвенції з прав людини і є афілійованим з Радою Європи. Рада Європи, інституція, створена після Другої світової війни, була заснована з метою захисту прав людини на всьому європейському континенті, що відрізняє її від будь-якого органу, пов'язаного з ЄС.

Європейська Рада є найвищим міжурядовим органом Європейського Союзу. Ця асамблея, до складу якої входять глави держав, а також, урядів країн-членів ЄС, має ідеальні можливості для участі в обговоренні найважливіших ініціатив та проектів. Зокрема, дискусії щодо практичних аспектів розширення ЄС на початку 2000-х років широко розгорнулися на

майданчиках Європейської Ради. Діючи як колективний орган, Європейська Рада має повноваження визначати загальний напрямок і пріоритети, якими керується ЄС. Хоча їй бракує законодавчих повноважень, вона функціонує як ключовий форум, на якому всебічно розглядаються питання стратегічного планування та прийняття політичних рішень. Резолюції, що приймаються на цих самітах ЄС, ухвалюються шляхом консенсусного процесу прийняття рішень, за винятком конкретних положень, що суперечать існуючим договорам.

Водночас, Рада Європейського Союзу є ще однією ключовою міжурядовою інституцією в рамках ЄС. Вона об'єднує представників, направлених державами-членами для обговорення конкретних сфер політики. Працюючи в тандемі з Європейським Парламентом, Рада відіграє важливу роль у внесенні поправок і схваленні пропозицій, висунутих виконавчою владою в рамках її законодавчої функції. Головування в Раді відбувається відповідно до піврічного циклу ротації між національними урядами. На відміну від Європейської Ради, рішення в Раді Європейського Союзу, як правило, приймаються за принципом голосування кваліфікованою більшістю, коли кожна країна-член має зважену кількість голосів відповідно до чисельності її населення. Голосування кваліфікованою більшістю застосовується на міжурядових форумах для полегшення прийняття рішень в обхід вимоги одностайного консенсусу, що існує в Європейській Раді та Раді ЄС. Голосування кваліфікованою більшістю, ймовірно, є неминучим механізмом в організації, яка зазнала значного розширення з моменту свого заснування. Менш значущі рішення можуть ухвалюватися простою більшістю голосів, хоча за певних обставин зберігається можливість національного вето [56, с. 379-382].

Формальний початок процесу вступу відбувається з поданням заявки країною-кандидатом. Ця заявка належним чином надсилається до Ради Європейського Союзу, яка згодом доручає Комісії оцінити заявку. Комісія,

керуючись заздалегідь встановленими та узгодженими критеріями, які зазвичай називають «Копенгагенськими критеріями», потім надає свої рекомендації, визначаючи необхідні процедурні кроки та передумови для потенційного кандидата. На основі цих рекомендацій Комісія може рекомендувати Раді надати заявнику статус кандидата.

Важливо, що Рада з урахуванням висновків, наданих Комісією, має право ухвалити одностайне рішення щодо прийняття заявки та доцільності початку переговорів про вступ. Крім того, Рада наділена повноваженнями розглядати питання про право потенційного кандидата на отримання статусу кандидата.

Тривалий переговорний процес насамперед спрямований на визначення того, коли країна-кандидат приєднається до правил і зобов'язань, що впливають з членства в ЄС, і за яких умов це приєднання має відбутися. Після масштабного розширення ЄС у 2004 році переговорний процес включає положення про призупинення членства, яке може бути застосоване у випадку суттєвого і тривалого порушення фундаментальних принципів організації, таких як демократичні принципи, повага до прав людини і верховенство права. Крім того, переговорний процес включає в себе пункт, який ретельно перевіряє здатність ЄС прийняти нового члена. Слід зазначити, що ці два елементи створили значні перешкоди для потенційного вступу Туреччини до ЄС, ілюструючи складні виклики, з якими стикаються в процесі розширення.

Отже, європейська інтеграція — це не лише процес зближення економік країн Європи та їхніх політичних систем. Це об'єднання цивілізаційних принципів, що визначаються різними національними та культурними характеристиками. Європейський союз досяг високого рівня політичної інтеграції.

Оглядаючи поточний розвиток ЄС, можна зрозуміти, що стратегія сучасного регіоналізму може вирішити багато проблем, які виникають у

врегулюванні відносин між різними культурами, ідеологіями та економічними факторами. Важливо досягти цього без примусу з боку центральних органів.

3.2. «Європа регіонів» як новий підхід в формуванні європейського цивілізаційного простору

Ідея Європи регіонів стала популярною в європейській політиці протягом 1980-х і 1990-х років, хоча сам термін був придуманий набагато раніше. Протягом короткого часу цей термін пропагувався Комісією за часів її колишнього президента Жака Делора і став гаслом для багатьох субдержавних акторів та регіоналістських партій. Але розуміння того, як така Європа регіонів виглядатиме на практиці, суттєво відрізнялося між різними її прихильниками. Крайні версії цієї тези стверджували, що національні інститути та повноваження ослабнуть під впливом зростаючої могутності європейської держави, а регіони та міста займуть їхнє місце, отримавши прямий доступ до процесу вироблення європейської політики. Для інших це означало трансформацію в природі європейської політики, перехід від Європи держав до Європи, де регіони створять «третій рівень», здатний зробити серйозний внесок у прийняття наднаціональних рішень. Г. Маркс, наприклад, запропонував більш стриманий опис появи системи багаторівневого управління, визначивши її як систему безперервних переговорів між вкладеними один в одного органами влади на кількох територіальних рівнях – наднаціональному, національному, регіональному та місцевому, в результаті широкого процесу створення інституцій та перерозподілу повноважень, який підняв деякі раніше централізовані функції держави на наднаціональний рівень, а деякі – на місцевий чи регіональний рівень.

Створення Асамблеї європейських регіонів та Комітету регіонів змусило багатьох регіональних лідерів відкривати свої регіональні представництва у Брюсселі, як у складі структур Європейського Союзу, так і поза їх межами. Аналіз їх діяльності підтверджує, що регіональні актори часто

використовують ці центри, щоб активно брати участь у політичних процесах ЄС та зберігати свою незалежність від центральної державної влади. В цілому можна відзначити, що різні групи регіональних суб'єктів успішно використовують європейські та асоціативні форми для реалізації своїх політичних цілей [42].

Концепція «Європи регіонів» відзначається суттєвими змінами у своєму змісті та відображає специфіку регіональної політики Європейського Союзу на конкретний історичний період. Проте варто зауважити, що протягом всього часу регіональна політика залишала центральним питанням моделі внутрішнього управління національних держав і механізму її функціонування.

Розвиток концепції «Європа регіонів».

Перший етап. 1960-1980 рр., регіональна політика переважно орієнтувалась на збалансування та усунення диспропорцій, що відбувалися між державами-членами. Ці ініціативи мали досить широкий спектр застосування і не завжди обмежувалися географічними межами окремих регіонів. Це особливо було видно у реалізації масштабних інфраструктурних проектів у сфері транспорту та комунікацій, які часто фінансувалися за рахунок національних ресурсів. Економічний аспект регіонального розвитку отримав характеристику «регіональної політики зверху», оскільки ці ініціативи часто впроваджувалися та контролювалися з центральних органів управління.

Другий етап. 1980-1990 рр. тоді була висунута ідея «Європи регіонів». На цьому етапі були вкладені основи для підтримки стійкого економічного зростання та забезпечення зайнятості у вразливих регіонах. Також було акцентовано увагу на інвестиціях у науково-дослідну роботу, інновації, професійно-технічну освіту та боротьбу з екологічними проблемами у рамках регіональної політики.

Третій етап. 1991-2000 рр. відбулося видозмінення концепції «Європа регіонів». Метою цього періоду стало зменшення соціальних нерівностей, що

виникли під час проведення складних економічних реформ. Фактично, це передбачало забезпечення умов для збереження цілісності і єдності, які маргінальні групи намагалися підірвати, використовуючи соціальні нерівності між групами населення. Розвиток регіональної політики у рамках концепції «Європи з регіонами» здійснювався шляхом впровадження інтегрованих програм, спрямованих на розвиток нових навичок та одночасне залучення місцевих громад з метою поліпшення їх умов проживання.

Четвертий етап. 2000-2010 рр. був націлений на розширення Європейського Союзу через приєднання країн Центральної та Східної Європи, регіони яких відрізнялися менш сприятливими соціально-економічними умовами порівняно з більш розвинутими країнами, набули особливої важливості для забезпечення конкурентоспроможності та інноваційності. У таких умовах регіональна політика стала ключовим фактором для збереження лідерських позицій Європейського Союзу в світі. Регіональні економіки вступили в глобальні виробничі мережі та стали активними учасниками світового ринку, конкуруючи з іншими регіонами. У цих нових умовах політика субсидіювання слабких регіонів поступається місцем орієнтації на ефективне використання наявних ресурсів та можливостей.

П'ятий етап. 2010 – нинішній час. Протягом останніх двох десятиліть у регіональній політиці Європейського Союзу відбулися певні зміни. У процесі формування регіональної політики був розвинутий стратегічний та інтегрований підхід до управління різними інституційними зв'язками. В конкретному контексті політичний підхід «Європа регіонів» в Європейському Союзі розглядається як «місцева політика». Головною метою цієї політики є розробка довгострокової стратегії, спрямованої на використання потенціалу «на місцях» і зменшення соціальної відчуженості в умовах багаторівневого управління [34].

Перенесення акценту на місцевий рівень стає ключовим механізмом вирішення нових викликів, які постають перед усіма країнами, регіонами і

компаніями в умовах глобальних перетворень. Ці виклики стосуються переосмислення виробничих підходів, стандартів економічної ефективності, інноваційних можливостей, а також методів управління технологіями, виробничими циклами, інформацією та фінансами [36].

В цілому, концепція «Європи регіонів» не завжди відображає владні відносини в Європейському Союзі структуровано, що впродовж останніх десятиліть деяким чином обмежує здатність місцевих структур до ефективного використання наявних ресурсів. В умовах європейської інтеграції роль ЄС у справах територіальних відносин не завжди чітко визначена та формалізована. Це створює парадоксальну ситуацію, в якій регіони мають можуть активно впливати на центральні органи ЄС за межами загальноновживаної конкретизувати ідею «Європи регіонів» з метою прямого досягнення своїх прагматичних цілей в контексті Європи. Багато регіональних офісів у Брюсселі відкрито сприяють та підтримують ідею «Європи для регіонів».

Еволюція регіональної політики Європейського Союзу в рамках концепції «Європа регіонів» відбулася завдяки подвійному процесу. З одного боку, практика впровадження регіональних політик ЄС вимагала пошуку нових рішень для відповіді на зростаючі виклики. З іншого боку, науково-дослідний процес в галузі економіки загалом і регіональних досліджень, зокрема, надавав можливість розробки методів вирішення актуальних проблем.

Завданням, яке постало з моменту набрання чинності Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським союзом у 2017 році, є створення нових та унікальних підходів до інтеграції та співпраці. Ці підходи повинні враховувати специфіку українських умов і мати широкий спектр застосування на глобальному, національному та місцевому рівнях [42].

На сьогоднішній день Україна продовжує свій шлях до інтеграції з ЄС. У лютому 2022 року подала заявку на членство, а вже у червні отримала статус

країни кандидата. В Єврокомісії надали пакет із семи вимог щодо реформ. Ці кроки наступні:

Крок 1. Реформа Конституційного суду. ЄС рекомендує ухвалити та імплементувати в законодавство про процедуру відбору суддів до Конституційного Суду України, у тому числі застосування попереднього відбору на основі оцінки їхньої доброчесності та кваліфікації відповідно до Венеціанської комісії.

Крок 2. Судова реформа. Рекомендовано завершити перевірку доброчесності кандидатів для членів Вищої ради правосуддя. Доручити етичній раді провести відбір кандидатів до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Крок 3. Посилити антикорупційні органи. Зміцнити боротьбу з корупцією на всіх рівнях, через ефективне і активне розслідування; забезпечення швидкого розгляду судових справ і винесення вироків. Завершити процес призначення нового керівника САП шляхом атестації, а також провести відбір на призначення нового директора НАБУ.

Крок 4. Боротьба з відмиванням коштів. Рекомендовано розробити комплексний та стратегічний план для реформування всієї сфери правоохоронних органів як складової частини системи безпеки України. Узгодити всі питання які стосуються протидії відмиванню коштів з Групою фінансових заходів (FATF).

Крок 5. Боротьба з олігархами. Впровадити антиолігархічний закон, який зможе обмежити вплив олігархів на всі сфери життя людини. Але все це має бути правильно оформлено юридично та відповідати висновкам Венеціанської комісії.

Крок 6. Реформувати медіасферу. Прийняти закон про ЗМІ, щоб подолати вплив сторін з особистими інтересами. Узгодити з Директивою ЄС про аудіовізуальні медіапослуги.

Крок 7. Законодавство про національні меншини. Довести до завершення перегляд законодавчої бази, що стосується нацменшин, відповідно до рекомендацій Венеціанської комісії та розробити ефективні та швидкі процедури для втілення цих змін.

Потрібно зрозуміти, що для втілення даних рекомендацій потрібно розробити механізми втілення через підзаконні акти, а не обмежитися лише ухваленням основного закону.

Стаття 9 Угоди про Асоціацію передбачає зобов'язання сторін активно працювати разом з метою забезпечення стабільності, безпеки та демократичного зростання в спільному сусідському просторі, а також співпрацювати у вирішенні регіональних конфліктів. Це стає необхідним завдяки глобальним викликам, які стоять перед цивілізованими країнами сучасного світу. Вирішення цих проблем стає можливим тільки завдяки спільним зусиллям та міжнародному співробітництву, особливо в регіональному контексті. Партнерство між Європейським союзом та Україною на кордонах має сприяти створенню безпечного середовища, вирішенню криз у спільному регіоні, підтримці економічного зростання найбільш вразливих регіонів та управлінню першопричинами міграції.

В умовах епохального асоціативного злиття з нашими європейськими сусідами регіональна інтеграція стає справжньою революцією, яка не обмежується лише національними межами. Вона активно розгортається й між територіально-адміністративними одиницями наших країн. При цьому, зазначається у статті 446 Угоди про Асоціацію, що «сторони сприяють взаєморозумінню та двосторонньому співробітництву у сфері регіональної політики щодо методів формування та реалізації регіональних політик, зокрема багаторівневого управління та партнерства, з особливим наголосом на розвитку відсталих територій і на територіальному співробітництві, при цьому створюючи канали зв'язку та активізуючи обмін інформацією між національними, регіональними і місцевими органами влади, соціально-

економічними утвореннями та представниками громадянського суспільства» [28].

Подальший розвиток України, як вагової європейської держави, в територіальному, ресурсному і демографічному плані, при використанні можливостей та переваг європейської інтеграції, вимагає активної участі місцевих та регіональних органів влади у транскордонному та регіональному співробітництві. Це передбачає створення сучасної правової бази, яка відображатиме цінності європейської цивілізації. Регіональний розвиток може мати багатоаспектні напрями для інтеграційних процесів. Особливо ефективними у цьому контексті є сфери, такі як транспорт, освіта, охорона здоров'я, енергетика, культура, комунікаційні мережі, туризм та координація діяльності рятувальних служб у випадку надзвичайних ситуацій [13, с. 50].

Система територіально-адміністративного устрою, яка наразі діє в Європейському союзі та затверджена Євростатом має назву Номенклатура територіальних одиниць для статистики (*nomenclature des unités territoriales statistiques*, NUTS). Ця система функціонує як ієрархічна структура для соціально-економічного розподілу регіонів з метою збору, аналізу та порівнянь різних європейських територіальних утворень.

Класифікація європейських регіонів базується на чисельності їх мешканців. Найвищий рівень (NUTS 1) об'єднує регіони з чисельністю населення від 3 до 7 мільйонів. Враховуючи даний аспект до цього рівня відносяться: групи земель (Австрія); групи провінцій (Нідерланди); землі (Німеччина); регіони (Англія, Бельгія, Польща, Швеція); Групи автономних республік (Іспанія); статичні надрегіони (Угорщина); райони (Болгарія); макрорегіони (Італія, Румунія); країни (Велика Британія); континентальна Португалія, Азори і Мадейра; групи периферій (Греція); материкова Фінляндія та Аландські острови [21].

Адміністративно-територіальний поділ другого рівня (NUTS 2) включає регіони з населенням від 300 тисяч до 3 мільйонів та має такі визначення:

земля (Австрія); плановий район (Болгарія); периферії (Греція); провінція (Бельгія, Нідерланди); графства та групи графств (Англія); групи областей (Велика Британія); регіон (Данія, Італія, Румунія, Словаччина, Фінляндія, Франція, Хорватія); автономна спільнота (Іспанія); регіональні асамблеї (Ірландія); округ (Німеччина); воєводство (Польща); макрорегіон (Словенія); автономний регіон (Португалія); планово-статистичний регіон (Угорщина); область (Чехія); національних район (Швеція) [21].

Регіони третього рівня (NUTS 3) формуються при умові наявності від 300 000 до 800 000 жителів: ном (Греція); група районів (Австрія, Велика Британія); район (Англія, Бельгія, Німеччина); група областей (Велика Британія); область (Болгарія); група повітів (Естонія); статистичний регіон (Латвія); повіт (Литва); провінція (Данія, Іспанія, Італія); регіональний орган влади (Ірландія); вільне місто (Німеччина); підрайон (Польща); жудец (Румунія); край (Словаччина); медье (Угорщина) [40].

Потрібно відзначити, що регіони на різних рівнях мають значущі відмінності як за площею, так і за чисельністю населення. Для невеликих країн наявність дрібних регіонів визначається мініатюрними розмірами країни. Однак у великих країн величина регіонів різниться значно. Аналіз чисельності населення в окремих регіонах також показує суттєві відхилення від середнього значення. Наприклад, в Польщі середнє населення в регіонах NUTS 2 складає 2 376 жителів, проте мінімальна кількість становить 960 тисяч, а максимальна досягає 5 293 тисячі. Щодо польських регіонів NUTS 3, середня чисельність населення складає 576 тисяч осіб, з мінімумом на рівні 268 тисяч і максимумом 1 720 тисяч. Аналогічні тенденції спостерігаються й у інших країнах.

Впровадження реформ в регіональній сфері України повинно брати на увагу європейський досвід та адаптувати до наших потреб все, що виявиться раціональним. Не виникає сумнівів, що впровадження реформ в умовах євроінтеграції вимагає новий економічний механізм інтеграції, системи NUTS, оскільки вона вже довела свою ефективність в Європі і зарекомендувала себе

як надійний інструмент, що не викликає суттєвих зауважень. При цьому важливо зберегти культурну спадщину, яка формувалась протягом століть державотворення та політичного розвитку нашої нації на цій території.

Оскільки Україна є найбільшою країною в Європі, можна розглядати можливість впровадження форм територіального поділу, що враховують особливості країни в рамках системи NUTS. Наприклад, це може бути впровадження різних рівнів територіального поділу, таких як райони, планово-статистичні райони та групи районів, щоб відобразити різноманіття та унікальність кожного регіону. Важливо також розглянути можливість створення національних районів у місцях, де громадяни однієї етнічної групи проживають компактно, щоб забезпечити відповідну підтримку та увагу їх специфічним потребам.

Отже, «Європа регіонів» виступає як корінна концепція регіональної політики Європейського Союзу, що є необхідною частиною процесу євроінтеграції. Зміст цієї концепції у неперервному удосконаленню відповідно до еволюції самого Співтовариства та змін у глобальному контексті. Кожен етап розвитку концепції «Європи регіонів» слід розглядати не як відкидання попередніх складових регіонального розвитку, а як системний процес формування нових норм, методів і інструментів, які, відповідно до оновленої системи, дозволяють досягати більш високих результатів.

3.3. Азійсько-Тихоокеанська модель регіоналізму: її сутність та особливість

Протягом значного періоду після Другої світової війни Азійсько-Тихоокеанський регіон стикався із величезними масштабами політичних, економічних проблем, напруженістю між різноманітними етнічними спільнотами та наслідками від тривалих військових дій. Саме ці чинники виступали суттєвими перешкодами для створення формальних регіональних інституцій. Єдина регіональна організація, Асоціація держав Південно-

Східної Азії (АСЕАН), створена в 1967 році, була яскравим прикладом м'якого регіоналізму, який можна визначити як співпрацю між географічно близькими країнами або економіками без формальних інституційних домовленостей. тривалий час ця організація зосереджувалася на співпраці без значної інтеграції. Свідомо уникаючи глибокої інституційної співпраці протягом тривалого періоду, АСЕАН не мала транснаціональної організації, яка б перерозподіляла повноваження щодо прийняття рішень на національному рівні. По суті, в АСЕАН не існувало аналога Брюсселю. Стриманий ступінь і характер інституційного розвитку викликав критику в колах АСЕАН, які ставили під сумнів адекватність структур для сприяння функціональному співробітництву, висловлювали незадоволення повільним прогресом у регіоні.

У 20-му столітті дві основні моделі виявили великий вплив на спосіб розуміння глобальної просторової поляризації. Спочатку антиколоніальна солідарність, яка об'єднала нові деколонізовані держави і недержавні рухи за незалежність, була виражена через «паназіанізм», нараду з азійських відносин і Бандунгську (азійсько-африканську) конференцію. Під час холодної війни на найвищому рівні світовий простір перетворився в область, де виділялися переважно за ідеологічними характеристиками: Схід (комуністичний світ) і Захід (капіталістичний світ). Саме початок холодної війни змусив усі деколонізовані держави Азії швидко і чітко визначити свою політичну ідентичність та безпекові орієнтації.

Цей імпульс призвів до того, що Азійсько-Тихоокеанський регіон став таким, яким ми його знаємо. Стратегія Вашингтона зі стримування комунізму спонукала Сполучені Штати ініціювати створення Організації Договору про Центральну Азію та Організації Договору про Південно-Східну Азію (SEATO). Обидва об'єднання були створені для боротьби з комуністичним режимом [9, с. 148].

Азійсько-Тихоокеанський регіон розвивався поступово, коли Індонезія, Малайзія, Філіппіни, Таїланд і трохи згодом Сінгапур намагалися створити різні проекти регіональних організацій Південно-Східної Азії, кульмінацією яких стало заснування АСЕАН. З іншого боку Тихого океану, Сполучені Штати ініціювали свою систему безпеки, підписавши Сан-Франциський договір 1951 року, який формально припинив післявоєнну окупацію Японії і запровадив американо-японський союз безпеки.

Підтримка Сполученими Штатами регіональної безпеки проти комунізму через двосторонні альянси з Японією, Південною Кореєю, Тайванем, Таїландом і Філіппінами створила архітектуру регіональної безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, що зароджувалася. За цим послідував ініційований АСЕАН процес налагодження діалогу з основними державами Східної Азії та Австралазії.

Нині ж, Азійсько-Тихоокеанський регіон – це великий і різноманітний регіон, що охоплює широкий спектр географічних ландшафтів, кліматів, суспільств, культур, релігій та економічних систем. За останні чотири десятиліття регіон став стрімко економічно зростати. Багато країн регіону переживають швидкі трансформації економічного розвитку, зростання населення, урбанізації, соціальної еволюції та технологічного прогресу. Ці країни також мають спільні рушійні сили економічного прогресу. Зростання економіки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні сприяло посиленню взаємозалежності між цими країнами, особливо у сфері природних ресурсів, фінансів і торгівлі. В результаті цієї взаємозалежності регіон стикається з екологічними проблемами, які мають спільні витоки, розвиток, а деякі з них навіть мають прямі транскордонні наслідки.

Азійсько-Тихоокеанський регіон об'єднує в собі від 44 до 53 країн з різними джерелами, включаючи вже існуючі центри впливу, такі як Сполучені Штати та Японія. За можливість перетворення Азії в глобальний економічний центр, відповідає Японія, як регіональний гігант, а також «нових

індустріальних країн» включаючи Китай, Південну Корею, Сінгапур, Індію, Таїланд та інші. Ці країни мають високі щорічні темпи зростання ВВП і ця особливість регіону формує незрівняну тенденцію до його перетворення в суттєвий центр світової економіки та політики, що може стати серйозним конкурентом для Євроатлантичного регіону [11].

Аналіз розвитку сучасних азійських країн підкреслює значущий перехід в економічному зростанні. Якщо вже розвинуті країни регіону демонстрували якісне економічне зростання протягом останніх десятиліть, то країни, такі як Сінгапур, Південна Корея, Китай та Індія, тільки починають набирати сили в цьому аспекті. Нові тенденції стимульовані спадом попиту на промислові товари, зростанням витрат на оплату праці та зниженням державних інвестицій. Ці чинники підштовхують перехід від екстенсивної моделі росту, що базується на дешевій робочій силі та природних ресурсах, до моделі, яка акцентується на творчості, інноваціях і знаннях. Це відкриває реальну можливість для країн Азійсько-Тихоокеанського регіону стати центрами економічного і технологічного впливу, вирішуючи при цьому не лише економічні, а й соціальні виклики сучасності [29, с. 18].

Склад АТР досить різноманітний за економічним потенціалом і рівнем розвитку, і може бути умовно розділений на кілька ключових категорій. До першої категорії належать США та Японія, які представляють два великі центри світової економічної сили. Ці країни виділяються своєю перевагою в високотехнологічних галузях, міцною системою НДДКР, розвиненим сектором послуг і висококваліфікованим людським капіталом. У той же час, японський ринок не має потужної власної сировинної бази, а в США високі витрати на оплату праці спонукають до пошуку економічних зв'язків з іншими країнами регіону.

Другий блок країн складається з індустріально розвинутих держав, які не є світовими лідерами, але все ж мають значний вплив у світовій економіці.

Сюди входять Канада, Австралія та Нова Зеландія, чії економіки суттєво інтегровані в регіональний господарський комплекс.

Третю категорію становлять країни Східної Азії, які представлені Сінгапуром, Гонконгом (який є адміністративним районом Китаю), Тайванем (провінцією Китаю) та Південною Кореєю. Економіки цих країн відзначаються високими темпами зростання, розвитком експортного потенціалу та поступовим перенесенням трудомістких виробництв в інші країни. Наявність обмеженої сировинної бази, з одного боку, і привабливість внутрішніх ринків для зарубіжних інвестицій, з іншого боку, підштовхують цю групу країн до активної участі в регіональних і міжнародних ланках глобальної робочої сили [47, с. 2094].

До четвертої групи країн відносяться держави, що є членами Асоціації країн Південно-Східної Азії (АСЕАН) і мають значущі переваги в сферах видобутку сировинних матеріалів та виробництва товарів з високим вмістом ручної праці в обробній промисловості. До цієї категорії входять Бруней, Індонезія, Малайзія, Таїланд та В'єтнам.

Економічна експансія та зростання населення в Азійсько-Тихоокеанському регіоні за останні 40 років були спричинені багатим природним середовищем регіону. Однак людська діяльність, пов'язана з такою експансією, спричинила надмірне навантаження на навколишнє середовище що призвело до серйозного погіршення довкілля. Наразі виснаження стану довкілля становить серйозну загрозу для перспектив зростання регіону, а отже, є очевидною перешкодою на шляху до досягнення сталого розвитку.

До 1990-х років в Азійсько-Тихоокеанському регіоні існувало дуже мало каналів регіонального діалогу з питань безпеки. Було зроблено декілька невдалих спроб створити регіональні угруповання, які з часом стали основою для чотирьох більш суттєвих архітектур безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. До них відносяться: Організація Договору про Південно-Східну Азію, угруповання, створене в 1955 році, яка почала втрачати членів і була остаточно

розпущена в 1977 році, та угруповання – «Мафіліндо» і Асоціація держав Південно-Східної Азії.

Як наслідок, двостороннє співробітництво (саме під проводом США) мало тенденцію бути основним способом співпраці в галузі безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні протягом усього періоду холодної війни. Безумовно, американська політика в Азійсько-Тихоокеанському регіоні залишаються невід’ємним компонентом архітектури безпеки в регіоні.

Рада зі співробітництва в галузі безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (CSCAP) є неурядовою платформою для діалогу з питань безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. До складу цієї організації входить двадцять один повноправний член з різних частин Азійсько-Тихоокеанського регіону. Вона пропонує неформальну платформу для науковців, посадовців та приватних осіб для обговорення політичних та безпекових проблем і викликів, з якими стикається регіон. Заснована в 1993 році, CSCAP займається наданням політичних рекомендацій міжурядовим органам, а також організацією регіональних і міжнародних зустрічей. Крім того, вона створює партнерства з інституціями по всьому світу для обміну інформацією, думками та досвідом у сфері регіонального співробітництва в галузі політики і безпеки. Пріоритетом є проста і лаконічна комунікація.

Поточними членами CSCAP є Австралія, Бруней-Даруссалам, Камбоджа, Китай, ЄС, Індія, Індонезія, Японія, Корейська Народно-Демократична Республіка, Республіка Корея, Лаос, Малайзія, Монголія, М’янма, Нова Зеландія, Філіппіни, Сінгапур, Таїланд, Сполучені Штати Америки та В’єтнам [15].

Одним із міжнародних інтеграційних об’єднань є БРІКС. Концепція БРІКС покликана пояснити появу і розвиток нових світових ринків, які видаються перспективними для майбутніх інвесторів і все міцніше утверджуються в міжнародних відносинах як системоутворюючі. Водночас такі сфери, як розвиток інфраструктури, транспортних і логістичних систем,

інновацій, електронних систем передачі даних, розширення механізмів державно-приватного партнерства, також є важливими напрямками співпраці між країнами-партнерами об'єднання.

З 1 січня 2022 року Індія передала головування в БРІКС Китаю. На поточний рік альянс прийняв гасло «Зміцнювати солідарність і співробітництво БРІКС, реагувати на нові особливості та виклики міжнародної ситуації». Промислові інновації стали пріоритетом китайського головування у 2022 році. Восени 2021 року завершилося будівництво штаб-квартири Нового банку розвитку (НБР) у Шанхаї, тож КНР висуває нові пропозиції щодо розвитку його діяльності. Зокрема, планується розширення кількості акціонерів банку [39].

Тож, Китай зосередився на п'яти напрямках: практиці багатосторонності, боротьбі з наслідками пандемії, сприянні економічному відновленню, просуванні ефективного та прагматичного співробітництва, а також, прискоренні реалізації Порядку денного сталого розвитку ООН до 2030 року.

Особливу роль БРІКС відіграє у створенні умов для формування індустрій майбутнього, консолідації ресурсів для розвитку людського капіталу, модернізації виробництва, забезпечення доступності фінансування, а також формування сприятливого життєвого середовища, необхідного для проведення технологічних досліджень та їх комерціалізації. Також, варто звернути увагу на пошук шляхів нарощування темпів економічного росту і тенденція регіоналізації.

Процеси міждержавного економічного співробітництва в рамках ЄАЕС, ШОС, БРІКС та АТЕС пов'язані із забезпеченням сприятливих умов для послідовного створення на спільному міждержавному економічному просторі центрів тяжіння інвестицій, висококваліфікованих кадрів та виробництва конкурентоспроможної продукції на світових ринках.

Саме це створює умови для підвищення якості економічного зростання країн-учасниць у довгостроковій перспективі; використання інтеграційних інструментів і механізмів забезпечить загальносистемну реалізацію планів економічного розвитку, а також інтенсифікацію співпраці не тільки в сировинних, а й у несировинних секторах економіки [11].

Отже, проаналізувавши поточні тенденції в економічному та безпековому секторі в Азійсько-Тихоокеанському регіоні можна зробити висновок, що, ймовірно, такий напрям збережеться або розвиватиметься я ще швидше в наступні 20 років, ніж в інших регіонах світу. Вже до 2025 року Азійсько-Тихоокеанський регіон може стати найбільш динамічним регіоном і центром зростання для всього світу. Тому сталий розвиток у регіоні має вирішальне значення для досягнення поставленої мети на глобальному рівні.

ВИСНОВОК

Перше, регіоналізація – це не просто зміцнення зв'язків між областями чи державами в одному регіоні, а складний процес формування та розвитку міждержавних об'єднань. Вона народжується з близько-вартісних соціокультурних чинників і стає як результатом на виклики глобалізації, так і етапом у вдосконаленні територіальних умов господарювання через конкуренцію регіональних умов. Цей складний процес взаємодії між центром і периферією означає, що центральна влада виступає активним суб'єктом, формуючи ієрархічну структуру та визначаючи напрямок регіональної політики. Остання, у свою чергу, це державне керівництво з соціально-економічним розвитком на рівні регіонів. Важливий аспект регіональної політики – це розробка та впровадження заходів для регулювання регіонального розвитку, що відповідає стратегії сталого соціально-економічного розвитку держави.

Друге, у глобальному контексті сучасні трансформаційні процеси відкривають простір для народження нових ідей та вивчення нових теорій у різних сферах. Динаміка, що розгортається в розвитку Європейського Союзу, свідчить про перетворення держави на регіональному рівні. Це виявляється у двох концептуальних моделях – «Європа регіонів» і «Європа для регіонів». Перша з них, «Європа регіонів», через інтеграційні процеси може змінити баланс сил та дозволити регіонам стати автономними суб'єктами, але при цьому існує ризик розпаду політичного простору ЄС на невеликі та слабкі утворення. Друга модель, «Європа для регіонів», об'єднує переваги різних форм регіоналізму, адаптуючи їх до сучасних реалій. З посиленням процесів регіоналізації в Європі виникла парадигма «нового регіоналізму», яка визначає політику ЄС стосовно розвитку власних регіонів. Прихильники цієї теорії підкреслюють, що регіональний розвиток повинен базуватися на збалансованому використанні внутрішнього потенціалу, міжгалузевому

співробітництві та міжрегіональній інтеграції, з урахуванням специфіки та інтересів регіонів, а також делегування більшої частини повноважень на рівень регіонів. Таким чином, регіональний розвиток неможливий без ефективного державного управління.

Третє, майбутнє світу буде формуватися не глобалізаційними тенденціями сучасності, а радше регіоналізмом, який призведе до розділу всесвітньої картини на кілька потужних регіональних формувань. Починаючи з кінця XX століття, західноєвропейська інтеграція через ЄС укріплюється, НАФТА встановлюється як Північноамериканська зона вільної торгівлі, в Південній Америці діють економічні союзи МЕРКАСУРУ та Андська група, а в Азії – АСЕАН та АТЕС. Шанхайська організація співробітництва (ШОС) інтегрується, а Китай, Тайвань та Південна Корея планують створити спільний ринок. Ці процеси вказують на ростучий вплив регіональних формувань у формуванні геополітичної ландшафту.

Четверте, у контексті України, процеси регіоналізації стають ключовими, оскільки супроводжують формування національної економіки на засадах стійкого соціально орієнтованого економічного розвитку. Очікування від комплексного використання потенціалів регіональних сил має підґрунтя, оскільки соціально-економічна результативність повинна проявитися в глибокому територіальному поділі праці та спеціалізації регіонів, щоб виробляти конкурентоздатні продукти на рівні як регіональних, так і національних та світових ринків. Український регіональний розвиток, хоч і зорієнтований на матеріальне виробництво, зараз переосмислюється у світлі нових підходів та теорій, таких як наука та інновації; фінансова децентралізація місцевого самоврядування; раціональне використання ресурсів; та екологічна урбаністика.

П'яте, Україна подала заявку на членство в ЄС 28 лютого 2022 року, а вже 23 червня 2022 року Європейська рада надала статус кандидата. Але ще потрібно виконати умови, які Комісія визначила у висновках щодо заявки на

членство. Таке рішення створило потужну динаміку реформ в Україні. Незважаючи на війну, Український уряд і парламент продемонстрував суттєвий прогрес та виконав 7 кроків «Висновку Європейської Комісії щодо заявки України на членство в ЄС». Реформовано прозору систему відбору суддів Конституційного Суду, а також органи судового управління. Досягнуто успіху у розслідуваннях корупції у високих колах. Україна зробила позитивні кроки у боротьбі з впливом олігархів, також продемонструвала свою спроможність досягти прогресу «Acquis ЄС» навіть під час війни.

Також, Президент України повідомив, що у парламенті зареєстровано законопроект про САП, що надасть антикорупційній системі ще більше можливостей для результативної роботи. Продовжується робота з вдосконалення цифрових державних послуг.

Президентка Урсула фон дер Ляєн заявила, що Україна досягла значного прогресу на шляху до членства ЄС і вже зовсім скоро Єврокомісія зможе надати звіт про розширення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабіна В. О., Попазова М. С. Регіоналізм в епоху глобалізації. Транскордонне Співробітництво В Умовах Збройних Конфліктів. 2023. С. 9–11.
2. Бондарчук Н. В. Державна політика розвитку інноваційного потенціалу регіонів України : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Миколаїв, 2011. 38 с.
3. Верменич Я. В. Історична регіоналістика в Україні: теоретико-методологічні проблеми : дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.01. Київ, 2005. 454 с.
4. Гоголь, Т. В., and Л. М. Мельничук. «Трансформація територіальних громад в умовах децентралізації в Україні.» Право та державне управління 1 (2022): 216-225.
5. Гонюкова Л. В., Козаков В. М., Ребкало В. А. Дослідження державних політик: методологія, процедури та європейські практики : Монографія. Київ : НАДУ, 2018. 400 с.
6. Горбатюк М. Реформа децентралізації в Україні: проблеми реалізації в умовах соціальної кризи. Політологія. 2021. № 1. С. 22–40. URL: <http://surl.li/nchwy>.
7. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі XX-XXI століть: нові пріоритети : Монографія. Київ : Наук. думка, 2006. 506 с. URL: <http://surl.li/nchwt> (дата звернення: 06.11.2023).
8. ДУ Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України. URL: <http://ird.gov.ua> (дата звернення: 08.11.2023).
9. Дужа І. Тихоокеанська стратегія США: інтеграційний та безпековий вимір : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04. Київ, 2016. 222 с.
10. Європейська інтеграція в контексті світових глобалізаційних процесів : матеріали наук.-практ. конф., м. Одеса, 15 груд. 2016 р. / ред.: М. М. Іжа, В. М. В. М. Кривцова. Одеса, 2017. С. 316.

11. Ільницька У. Інтеграційні процеси в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні: особливості, проблеми та тенденції. Міжнародні інтеграційні процеси: історичний досвід, сучасні виклики та перспективи : матеріали Міжнародж. науково-практ. конф., м. Львів. 2015. С. 117–122. URL: <http://surl.li/nchwq> (дата звернення: 06.11.2023).
12. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України. URL: <http://idpnan.org.ua> (дата звернення: 06.11.2023).
13. Копійка В. В. Україна та Європейський Союз / В. В. Копійка, В. А. Манжола, Н. М. Весела. – К. : Знання, 2012. – 78 с.
14. Кормич Л. І., Польовий М. А. Світовий політичний процес: глобальний та національний вимір : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Одеса : Фенікс, 2017. 240 с.
15. Країни Азії та Океанії. Міністерство закордонних справ України. URL: <http://surl.li/nchwo> (дата звернення: 28.09.2023).
16. Курас І. Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення. Київ : Генеза, 2004. 736 с.
17. Маковський С.О. «Регіон», «регіоналізм», «регіоналізація» в європейському контексті: у пошуку оптимальної наукової дефініції. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 118. Ч. І. С. 35-50.
18. Національний університет оборони України. URL: <http://stratcom.nuou.org.ua> (дата звернення: 02.11.2023).
19. Опубліковано 23 розпорядження про адміністративні центри та території територіальних громад областей | Асоціація міст України. Новини | Асоціація міст України. URL: <http://surl.li/mjemu> (дата звернення: 06.10.2023).
20. ОРІДУ НАДУ при Президентові України. URL: <http://oridu.odessa.ua> (дата звернення: 03.11.2023).
21. Панченко Т. Регіональна структура країн Європи: спроба типологізації. Політичний менеджмент. 2011. № 3. С. 157–169. URL: <http://surl.li/nchwk> (дата звернення: 08.11.2023).

22. Полтораков О., Брайчевський Ю. Геополітичні регіони Європи з позицій соціального конструктивізму: актуальність позиціонування України. Географічна освіта і наука: виклики і послуп : матеріали міжнар. науково-практ. конф., м. Львів, 18 трав. 2023 р. С. 174-178.

23. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII : станом на 21 лип. 2023 р. URL: <http://surl.li/alfxw> (дата звернення: 11.11.2023).

24. Про прийняття за основу проекту Закону України про дерадянізацію порядку вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України : Постанова Верхов. Ради України від 20.03.2023 р. № 2984-IX. URL: <http://surl.li/nchwe> (дата звернення: 08.11.2023).

25. Римаренко С. Регіоналізм та регіоналізація. Наукові записки. 2005. Т. 1, № 30. С. 344–350. URL: <http://surl.li/nchvw> (дата звернення: 24.08.2023).

26. Сідоров В., Пасмор М. Регіональна економічна інтеграція. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2-ге вид. 2016. С. 90-98.

27. Томпсон Е. Регіони, регіоналізація і регіоналізм у сучасній Європі // Глоба-лізація. Регіоналізація. Регіональна політика. Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів. – Луганськ, 2002. – С. 96.

28. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 р. : станом на 25 жовт. 2022 р. URL: <http://surl.li/hwks> (дата звернення: 10.10.2023).

29. Халіна О. В. Нерівномірність економічного розвитку країн світу як глобальна проблема сучасності. Бізнес Інформ. 2018. № 5. С. 15–20.

30. Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні / ред. Я. А. Жаліло. Київ : НІСД, 2020. 153 с.

31. Шмигаль Д. Продовження децентралізації – у Плані пріоритетних дій Уряду на 2023 рік. Децентралізація. URL: <http://surl.li/mjbhy> (дата звернення: 07.10.2023).
32. Шульц С. Л. Механізми реалізації регіональної політики: оцінка ефективності та напрями удосконалення. Львів, 2018. 205 с. URL: <http://surl.li/nchvh> (дата звернення: 18.08.2023).
33. Bachtler J. Place-based policy and regional development in Europe. Horizons. 2010. Vol. 44, no. 10. P. 54–58.
34. Barca F. An Agenda for a Reformed Cohesion Policy, A Place-Based Approach To Meeting European Union Challenges And Expectations. ResearchGate Logo. URL: <http://surl.li/mxpfu> (date of access: 26.10.2023).
35. Borzel T. A. Comparative regionalism: a new research agenda // KFG Working Paper. 2011. – № 28. – 37 p.
36. Camagni R., Capello R. Rationale and Design of EU Cohesion Policies in a Period of Crisis. Regional Science Policy & Practice. 2015. No. 7(1). P. 25–47. URL: <http://surl.li/nbjui> (date of access: 20.10.2023).
37. Cezary M. Fenomenologia regionalnej integracji panstw. Studium prawa miedzynarodowego. Tom I. Teoria i praktyka regionalnej integracji panstw. Monografie Prawnicze. / M. Cezary – 2019, s.620.
38. Claude I. L. The OAS, the UN, and the United States (International conciliation). New York : Carnegie Endowment for International Peace, 1964. 67 p.
39. Comprehensive and Progressive Agreement for Trans Pacific Partnership. URL: file:///C:/Users/Asus/Downloads/1_Comprehensive-and-Progressive-Agreement-for-Trans-Pacific-Partnership-CPTPP-English.pdf. (date of access: 29.06.2023).
40. Eurostat. Language selection | European Commission. URL: <http://surl.li/ncowz> (date of access: 25.10.2023).

41. Farole T., Rodriguez-Pose A., Storper M. Cohesion policy in the European Union: growth, geography, institutions. JCMS: Journal of Common Market Studies. 2011. Vol. 49, no. 5. P. 1089–1111.

42. Fleuren M. Europe of the Regions`. On the Increasing Importance of Regions in the European Union. Tilburg University. URL: <http://surl.li/nchuv> (date of access: 30.10.2023).

43. Fondation Jean Monnet pour l'Europe. Formes d'Europe = forms of Europe. Paris : Economica, 2018. 457 p.

44. Frankel J. A., Romer D. H. Does Trade Cause Growth?. American Economic Review. 1999. Vol. 89, no. 3. P. 379–399.

45. Garcilazo J. E., Martins J. O., Thompson W. Why policies may need to be place-based in order to be people-centred. URL: <http://surl.li/nchuq> (date of access: 31.10.2023).

46. Globalization: contemporary dynamics and the future of World Politics // Global Politics / Ed. by Juliet Kaarbo, James Lee Ray. – Boston : Wadsworth, 2011. – P. 501-536.

47. Gray N., Pugalis L. Place-Based Subnational Development: Unpacking Some of the Key Conceptual Strands and Normative Dispositions. Foreign Direct Investments. 2020. P. 2081–2100. URL: <http://surl.li/nchuo> (date of access: 06.11.2023).

48. Hildreth P., Bailey D. Place-based economic development strategy in England: Filling the missing space. Local Economy. 2014. Vol. 25, no. 4-5. P. 363–377. URL: <http://surl.li/nchuj> (date of access: 02.11.2023).

49. Hoffmann S. International Organization and the International System. International Organization. 1970. Vol. 24, no. 3. P. 389–413. URL: <http://surl.li/nchuh> (date of access: 18.09.2023).

50. Innovative Strategies of Territorial Development of V4: Experience for Ukraine / Y. Savelyev et al. Ternopil : Terno-graf, 2016. 216 p.

51. Kuształ A. Theoretical foundations of regional security in international relations - the overview. Journal of science of the military academy of land forces. 2017. Vol. 49, no. 1 (183). P. 17–30.

52. Loughlin J. «Europe of the Regions» and the Federalization of Europe. The Journal of Federalism. 1996. Vol. 26, no. 4. P. 141–162. URL: <http://surl.li/ncoou> (date of access: 12.10.2023).

53. Malak K. Typologia bezpieczeństwa. Nowe wyzwania. URL: <http://surl.li/nbjsb> (date of access: 13.07.2023).

54. Mansfield E., Milner H. V. The Political Economy of Regionalism 0th Edition. New York : Columbia University Press, 1997. 288 p.

55. OECD Project Supporting Decentralisation in Ukraine 2021-2022. Організація економічного співробітництва розвитку. URL: <http://surl.li/hctmy>.

56. Parr J. B. Neglected Aspects of Regional Policy: a Retrospective View. Environment and Planning C. Government and Policy. 2015. Vol. 33, no. 2. P. 376–392.

57. Poche B. Une definition sociologique de region. Cahiers Internationaux de Sociologie. 1985. Vol. 79. P. 225–238. URL: <http://surl.li/ncohk> (date of access: 28.09.2023).

58. Regions in the European Union. Nomenclature of territorial units for statistics NUTS 2013/EU-28. URL: <http://surl.li/nchtw>.

59. Söderbaum F., Shaw T. Theories of New Regionalism: A Palgrave Macmillan Reader (International Political Economy Series). London : Palgrave Macmillan, 2003. 270 p.

60. Tkachuk A., Tretyak Y. Ukraine's recovery. regional aspects. Інститут Громадянського Суспільства. URL: <http://surl.li/nchts> (date of access: 08.11.2023).

61. Volpi M. Stato federale e Stato regionale: due modelli a confronto. La riforma delle autonomie regionali / ed. by G. Rolla. Torino, 1998. P. 56–57.